

NATURFOTOGRAFEN

Nummer 4, 2012

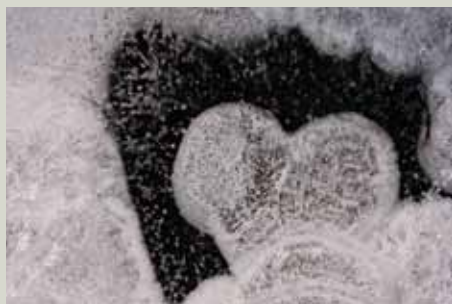

Medlemsblad for BioFoto - forening for naturfotografer

www.biofoto.no

INNHOOLD

4
Vinter

12
Fotokurs

20
Midt-Norge

46
Teknikk

50
Debatt

54
Nytt fra Biofoto

62
Uganda

70
Frostrøyk

Forsidefoto:
Pål Brenne

Kjære biofoting

Når dette bladet går i trykken, er Skandinavias mest sagnomsuste naturfotofestival akkurat ferdig i Vårgårda i Sverige. I Norge har vi slitt med å få til et tilsvarende arrangement, spesielt etter at festivalen i Vennesla måtte kaste inn håndklet for noen år siden. Men nå forsøker BioFoto-medlem Jan Magnus Reneflot å blåse liv i tanken igjen; et arrangement som BioFoto gjerne vil være med å bidra til og heie fram. Kanskje allerede i 2014?

I samtale med ledere fra lokallagene, har jeg mottatt flere hjertesukk det siste året, med ønsker om flere felles arrangementer i regi av foreningen. Det blir formidlet en følelse av at avdelingene blir sittende for isolert på hver sin tue. Ofte har dette kommet fram under samtale om presentasjonene av lokallagene her i Naturfotografen. Det er tydelig at mange setter pris på å få vite hva som foregår i de ulike delene av landet, og at det avler en fotografisk nysgjerrighet. Den nysgjerrigheten fortjener å dyrkes. En lederartikkel som denne gir ikke plass til å utdype forslag, men her finnes det mange å drodle på. Jeg håper vi får anledning til å utdype dette nærmere før neste nummer av Naturfotografen.

Også denne gang finner du en artikkel i bladet om hva naturfotografi er eller kan være. Det er flott å se motreaksjoner til innleggene i de to forrige numrene.

Med ønske om godt vinterlys,
Jostein Øksne
Leder

Naturfotografen 4 /2012 27. årgang

Redaktør: Pål Brenne

Redaksjonmedarbeider: Geir A. Midtgaard
Korrekturleser (norsk): Ann Forberg

Adresse: naturfotografen@biofoto.no
Pål Brenne, Sletta 27, 1920 Sørumsand

Bilder og tekst:

Manus skal leveres i Word-format på CD eller via e-post. Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere/forkorte i manus. Bilder og tekst kan også legges ut på foreningens web-sider. Digitale bilder på CD returneres ikke.

Bildene lagres i adobe rgb beste kvalitet jpg (12 eller fine). Bilder bør sendes uskarpet, og i beste oppløsning. Brukes epost, må hver epost ikke overstige 12 MB.

Abonnement:

Naturfotografen utkommer med fire utgaver i året. Medlemmer i BioFoto får bladet gratis. Priser for abonnement: Norske firmaer, offentlige etater etc. kr. 250,- pr år. Privatpersoner utenfor Norge kr. 390,- pr. år

Lilletinden, Skittendalen, Canon Eos 5D, 17mm (17-40/4) f22, 0,5 sek, iso 50

Vinter

Vinter... snømåking, kulde, skraping av bilruter... bare elendighet... og aldeles fantastiske fotografiske muligheter.

Jeg elsker vinteren. To streker under svaret! Der andre lengter etter varmere strøk og forbanner seg over snøen som falt, der lovpriser jeg alt og storkoser meg ute i det hvitklede landskapet

Det er lite som pirrer min fotografiske sans mer enn et vinterkledd fjellandskap. Selv tilsynelatende uinteressante områder kan bli visuelle skattkister når vinteren får taket. Det som om sommeren er en uinteressant steinørken, kan om vinteren bli en fest av strukturer, fasonger, linjer og kurver. Jeg er ofte opptatt av forgrunner i landskapet, og det er lite som slår vindbearbeidet og hardpakket snø.

Vinter betyr også is. Alle liker is... Av og til fryser enkelte fjordarmer igjen og lager et herlig scenario omkranset av høye fjell. Og når isen bryter opp igjen så føles det som om man befinner seg på sydpolen, omkranset av isflak. Pur glede!

Men for en fotograf i Nord-Norge er det spesielt en ting som virkelig skiller seg ut... nordlyset! Jeg tilbringer utallige netter på jakt etter det perfekte øyeblikket. Øyeblikket da nordlyset og landskapet smelter sammen og blir en perfekt enhet. I slike stunder tenker jeg på de som lengter sørover, de som forbanner vinteren... det er synd på sånne folk.

Nyt vinteren, folkens!

Tekst og foto
Arild Heitmann
arild@arildheitmann.com

Vinternatt i Tennevik Canon Eos 5D, 19mm, (17-40/4) f4, 25 sek, iso 1600

Helligtinden, Canon Eos 5D, 16mm (16-35/2,8) f16, 1,3 sek, iso 100

Topptur, Canon Eos 5D, 16mm (16-35/2,8) f22 1/80 sek, iso 100

Slånland, Troms. Canon Eos 5D, 17mm (17-40/4), f18, 2 sek, iso 50

Snøføyke, Canon Eos 5D, 17mm (17-40/4) f16, 1/20 sek, iso 50

Snøskavler. Canon Eos 5D, 16mm (16-35/2,8) f16, 0,5 sek, iso 100

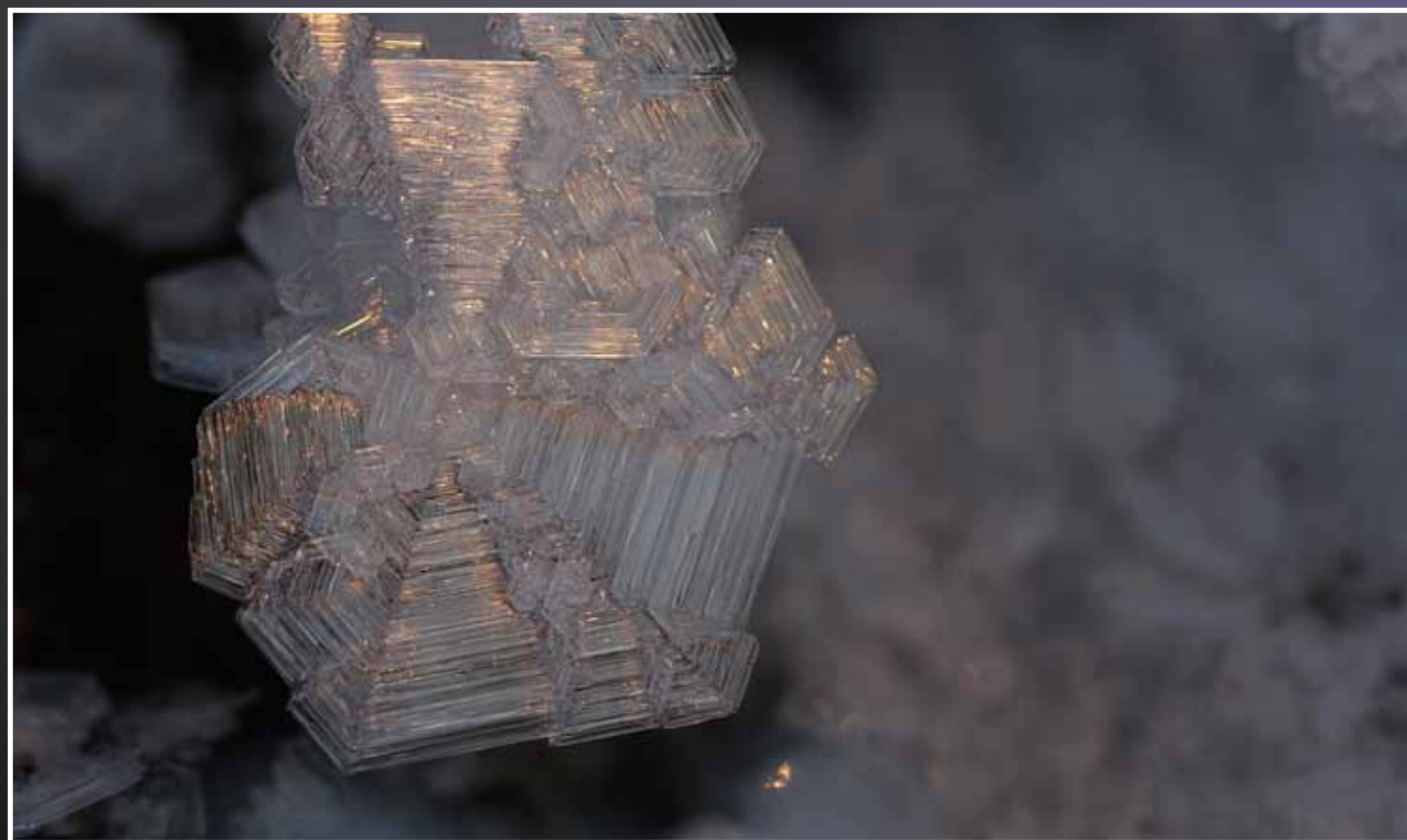
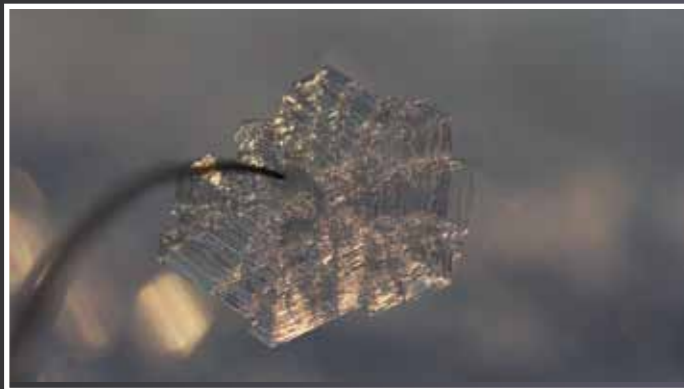

Nordlys. Canon Eos 5D, 16mm (16-35/2,8) f16, 22 sek, iso 1600

Velkommen inn i en frossen verden

Når høsten er på hell, bare kryper vinteren nærmere. Denne årstiden kan by på mange flotte fotomotiv.

Tenk å få høre snøkrystallenes symfoniorkester. Lyden er som lyse klokker som risler i vinden. Dette skjedde hos oss en vinter. Frosten bet seg fast i bakken, stråene og på trærne en lang periode. Opp av isen bare sto en ballerina. Da var det bare å dykke ned i den magiske verden.

Tekst og foto
Hilda R. Bjerkestrand
<http://hildasnaturblogg.blogspot.com/>

Kurs i Naturfoto

- noe å lære?

Tekst
Pål Brenne
naturfotografen@biofoto.no

Etter at de digitale speilreflekskameraene tok over for de analoge, har antallet kurs i foto og naturfoto nærmest eksplodert. Det er kveldskurs, dagkurs og weekendturer. Det er kurs i fjellheimen og ved kysten. Det er kurs i kamouflasjefotografering ved åte, til fots i dyreparker og fra jeep i nasjonsparker. Det er kurs ved kanalene i Venezia og langs Akerselva i Oslo. Det er snart ikke et fotogent sted igjen, som ikke har hatt besøk av en kursgruppe.

Hva har man igjen for å delta? Er dette kun den nye måten for fotografer å få inntekt på, ettersom inntekt fra salg av bilder har gått ned? Eller er det et faktisk utbytte for kursdeltakerne utover å møte andre mennesker og reise til interessante steder?

Naturfotografen har tatt en prat med flere deltakere på kurs. Kurset vi valgte ble holdt på et sted som nok ikke er kjent for å være en naturperle, Siggerud utenfor Oslo. Det er i så måte et utypisk naturfotokurs. Kursholderen

Strå: Bildet er tatt ved stranden innerst i Bunnefjorden. Litt vind gjorde det til en utfordring. Canon 5d Mark II med Sigma 150mm macro. Blønder 4. Lukkertid 1/4000. Iso 200.

derimot er kjent for å være en fotokunstner som kan trylle fram bildeperler fra de utroligste steder. Kanskje har denne kombinasjonen noe for seg hvis man skal lære å bli en bedre naturfotograf.

Vi spurte Lene Sæther,

– *Hva var din motivasjon for å være med på dette kurset?*

– Min grunn for å være med på kurs er å få inspirasjon, lære å se ting på en annen måte, få litt tips og råd og treffe nye mennesker med samme interesse. Har vært på noen kurs/workshop som jeg kanskje ikke har fått så mye ut av som jeg hadde håpet på. På dette kurset, med Reneflot og Elvegård, klaffet det meste og det var vel anvendt tid og penger.

– *Hvor lenge har du fotografert?*

– Jeg har vel "alltid" tatt bilder, men det var først når jeg fikk mitt første digitale speilreflekskamera det tok litt av og jeg begynte å fotografere. Det er vel ca 6 år siden.

– *Hva tenkte du var "din fotografiske utfordring" før du dro på dette kurset?*

– Min fotografiske utfordring var vel motivasjon og tid til å komme meg ut for å ta bilder. Tiden er fremdeles en utfordring, men etter kurset med Reneflot og Elvegård er motivasjonen på plass igjen og jeg er stadig ute med kameraet.

– *Hva var utbyttet av kurset for din del?*

– Jeg lærte vel egentlig ikke så mye nytt rent teknisk, men Reneflot viste en teknikk når det gjaldt å ta bilder av spindelvev i motlys som gir en fasinende effekt. Det som ble forsterket er vel viktigheten av å tenke forenkling. Jeg liker å lage bilder som er noe mer enn kun avbildning og ser at det å gjøre det enkelt er ikke så lett. Har jobbet endel med det før og kommer fremdeles å strebe etter det enkle.

– *Hva hadde det å si at kurset var lagt til Siggerud?*

– Siggerud er kanskje ikke verdens navle, men min erfaring er at hvis du ikke klarer å ta fine bilder utenfor din egen dør, gjør du heller ikke det om du reiser til fjerne strøk. Vi tok bilder bl.a. i et område hvor Reneflot og Elvegård "alltid" har tatt bilder. De sa i etterkant at vi tok bilder de aldri

Mot lyset: Et selvportrett tatt en grå og fuktig dag i april for tre år siden.

Canon EOS 40D med EF-S17-85mm på 17 mm. Blønder 16. Lukkertid 1/80. Selvtløser. Iso 100

hadde tenkt på og at de derfor i etterkant så på området på en litt ny måte.

– *Hvilken betydning hadde det å være sammen med andre kursdeltakere?*

– Det er klart at andres bilder inspirerer og motiverer og jeg synes at de som var med i denne gruppen var inspirerende å være sammen med. Artig å se på andres bilder som er tatt samtidig og i samme område som dine egne. Det viser hvor forskjellig vi ser på ting.

– *Om du skulle få 10 tusen kroner du kunne bruke helt fritt innenfor din interesse foto, hva ville du bruke dem til?*

– Hvis jeg nå fikk 10.000 kr til fotobruk (å lykke!!!) ville jeg nok brukt de til å være noen dager ekstra på Island etter den workshopen jeg har meldt meg på i september, en workshop jeg har store forventninger til og jeg gleder meg masse til å reise.

Lene Sæther, 49 år, 2 barn (18 og 10), utdannet typograf, har de siste tre årene jobbet som eiendomsfotograf.

Bor på Ring, ei lita bygd i Ringsaker kommune, Hedmark fylke.

Har tatt bilder siden 7 årsalderen. Jeg har vært medlem av Moelv Kameraklubb siden ca 1990 med et opphold på noen år, før interessen

tok seg opp igjen da jeg kjøpte mitt første digitale speilrefleks for ca 7 år siden. Er nå også medlem av Biofoto Indre Østland.

Tidens tann: En gammel Bedford, godt brukt, står på naboens jorde, og er et flott fotomotiv.

Canon 5d Mark II med Sigma 150mm macro. Blønder 4. Lukkertid 1/1000. Iso 200.

Bildet er av en fantastisk container på Siggerud. Den var så fargerik og krakelert at alle kursdeltagerene ble stående å jobbe med denne en god stund. Det var fantastiske mønstre pga krakeleringen hvis man bare så godt nok etter.

Canon 5d Mark II med EF24-105mm på 105mm. Blønder 6,3. Lukkertid 1/500. Iso 800

Etter kurset: Bjørk i snøvær: Har en gapahuk som jeg bl.a. bruker for å stresse ned. Denne dagen var det sol da jeg gikk opp, men været forandret seg dramatisk iløpet av kort tid. Brukte noe lang lukkertid for å få frem bevegelse i snøen. Canon 5d Mark II med EF100-400mm på 275mm. Blønder 32. Lukkertid 1/25. Iso 640.

Jon Detlefsen, 35 år, gift og far til to piger på 3 og 9 år. Journalist og fotograf med eget firma, GERICHE IMAGES. Bosat i Randers, Midtjylland, DK. Har fotograferet siden 2008, medarrangør af Danmarks største naturfotoevent, fotofestival.dk, præsieret ved NNPC 2012, finaleplads ved BBC Wildlife Photographer of the Year 2012. Hjemmeside: gericheimages.dk

– *Hva var din motivasjon for å melde deg på kurs, Jon?*
 – En ven og kollega kendte Magnus i forvejen, og han overbeviste mig om, at det var en god ide at deltage i workshoppen. Jeg havde ikke før overvejet at tage på fotokursus, men jeg hørte, at dette skulle være godt.

– *Hvor lenge har du fotografert?*
 – Jeg fik et digitalt spejlrefleks i hånden for første gang i 2008. Siden da har jeg ikke kunnet slippe det, og jeg har hele tiden stilet efter at kunne måle mig med de bedste fotografer.

– *Hva opplevde du har vært din fotografiske utfordring før du dro på kurs?*
 – At tænke nyt og undgå at lave det samme igen og igen. Jeg vil gerne kunne spænde fra at lave dokumentarfoto og over i det mere kunstneriske og abstrakte. Jeg følte nogle gange, at jeg var låst fast, og at jeg havde svært ved at finde motiverne, når der ikke lige stod et stort, smukt pattedyr lige foran mig. Min holdning har hele tiden været, at der er fine motiver overalt, man kommer frem, men det er svært at se dem og kræver erfaring og masser af fantasi. Jeg manglede så at sige at kunne se skoven for bare træer.

– *Hva var utbyttet av kurset for din del?*
 – Kurset var en åbenbaring for mig i forståelsen af den legende og kreative proces, man befinder sig i, når man laver abstrakte og kunstneriske naturbilleder. Den barnlige, legende tilgang, Magnus fører an med, og hans smittende glæde, har påvirket mig i en grad, så Magnus hele tiden er i mit bagehoved, når jeg i dag fotograferer. Jeg forsøger ikke at efterligne hans fotografiske stil, men jeg forsøger at huske den givende glæde og barnlige begejstring, som er så givende for min kreative indstilling. Og jeg har lært at flytte grænser – ja, faktisk at

Blåveis, fotografert under kurset

Dette er mine favoritt billeder Det er lavet, lige hvor jeg bor i et eng- og vådområde med et rigt fugleliv, og jeg kunne se hjem fra det sted, jeg fotograferede disse to grågæs. Desuden er det nået i finalen i BBC Wildlife Photographer of the Year 2012. Teknik: Jeg har panoreret med en lukkertid på 1/20. Med lidt øvelse kan man følge fuglene tilstrækkeligt stabilt og konstant til at fange detaljer i fjerdragten trods bevægelsessløring.

ignorere grænser – og udelukkende koncentrere mig om, hvad der virker og bliver godt i billeder. Før havde jeg nok en tendens til at tænke for dokumentarisk, og jeg havde svært ved at lade "ikke naturlige" elementer komme med i mine billeder og ved at finde grænsen i billedbehandlingen. Nu skelner jeg hårdt mellem dokumentar og ikke dokumentar, som jeg så kategoriserer som kunst, og i den kunstneriske del, har jeg nu ingen grænser. Det er en etisk og moralsk diskussion, jeg har haft svært ved at finde mit eget ståsted i, men når jeg nu kalder mine billeder for kunst, tillader jeg mig selv at bruge effekter både "on lokation", når jeg fotograferer, og hjemme foran computeren, når jeg laver billedbehandling. Når jeg derimod kalder mine billeder for dokumentarbilleder, er restriktionerne meget hårde.

– *Noen tips som var særlig nyttige?*
 – Det mest nyttige tip, som hele kurset er baseret på, er at det skal være sjovt at fotograferer!
 – *Noe du lærte som var helt nytt for deg?*
 – Jeg lavede makrofotografi for første gang, da jeg lånte Magnus' 200 mm. Micro-Nikkor.
 – *Noe du visste fra før som ble forsterket?*
 – Alt bliver forsterket på et kursus som Magnus' og Stig Børres. Jeg er af den overbevisning, at uanset om man er pro

Bobler i vann, fotografert under kurset

Morgendugg på spinn, Nikon D300s, 85/1,8, mellomring, håndholdt, 1/640 sek., f/2,8, ISO-200

eller nybegynder er det en berigelse at tilbringe tid sammen med andre ligesindede fotografer under kyndig vejledning af dygtige folk som de to kursusholdere, og at vi alle kan lære noget af hinanden.

– *Hvilken virkning syns du det fikk for utbyttet at kurset ble holdt på det stedet det ble holdt?*
 – Kurset kan holdes, hvor det skal være. Det er netop pointen ved kurset, at man kan lave store bilder ligegyldigt, hvor man befinder sig.
 – *Hva hadde de andre deltakerne å si for din opplevelse og*

Kari Espeland

46 årig vestlending, bosatt i Oslo med sambuar og to hundar. Er elektroingenjør av yrke og har vært ivrig hobbyfotograf i snart 15 år. Medlem av Oslo Kameraklubb.

-- *Hvorfor fotokurs Kari?*

– Jeg ville bli en bedre fotograf. Ønsket om å ta bedre bilder er noe som alltid er der. Et kurs er en fin måte å få utvikle seg videre på, få nye ideer, impulser og å lære mer teknisk. Jeg vil også lære å se forbi det mest opplagte og finne nye bilder og vinkler i kjente motiv.

– *Hvor lenge har du fotografert?*
 – Jeg begynte å fotograferer i 1998, da var jeg ferdig med studier i tillegg til jobb og hadde lenge tenkt på å få meg et speilreflekskamera og lære å bruke det. Jeg gikk på flere kveldskurs for å lære det grunnleggende, og har siden jevnlig fotografert. Jeg er aktivt medlem i to fotoklubber, noe som er både lærerikt, inspirerende og morsomt.

– *Hva var din fotografiske utfordring før kurset?*

Efterårsmorgen ved søen. Nikon D300s, Nikkor 70-200 f/2.8 TC17-EII, stativ. 1/125 sek., f/8, ISO-200, 340mm. + crop

utbytte av kurset?

– Selvom de fleste "kun" var entusiaster og amatører, var jeg meget positivt overrasket over det samlede høje, fotografiske niveau. Jeg var meget imponeret af den enorme forskellighed i vores billeder, selvom vi havde fotograferet på det samme geografisk lille og begrænsede område.

– *Om du nå etter kurset fikk 10.000 kroner til fotobruk, hva ville du bruke det på?* Uden tvivl et makro-objektiv.
 – Helst et Zeiss 100 mm.

– Det er lett å stagnere og gå i de samme sporene hele tiden, både når det gjelder teknikk og motivvalg. En trenger nye impulser og drahjelp til å se ting fra nye vinkler. En tror en behersker det tekniske ved kamera, så viser det seg at en har lagt seg til en mengde uvaner og ikke bruker teknikken på en optimal måte. På et fotokurs blir en ristet ut av vanene og prøver nye teknikker.

– *Hvilket utbytte fikk du av kurset?*

– Jeg har vært på fotokurs med Magnus før og visste for så vidt hva jeg gikk til. Han har en svært så smittsom entusiasme og lærer villig vekk. Han har ikke bare en god teoretisk del,

Hesterygg: En islandshest beiter fredelig i den blå timen, vinden rufser i manen. Bildet er tatt under en workshop med Arnfinn Johnsen i Hellnar på Island, i sept 2011. Også et veldig bra kurs! Nikon D300, Nikon DX18-200mm.. Lukker 1/50s, blender f5, iso 640

Picasso: En gammel, malingslitt container kan romme mye rart. Hva med et kubistisk portrett a la Picasso?. Nikon D300, Micro-Nikkor 60mm. Lukker 1/200s, blønder f20, iso 320

han er også svært aktivt med ute i feltet under kurset. Og det er her en virkelig lærer! Han peker og viser og oppfordrer hele tiden til å prøve ulike vinkler og teknikker. Jeg vil gjerne lære å se ut over det mest opplagte, det som først møter øyet. Ser en nøye etter, så finner en så mye mer. Som for eksempel

Universet: De nytter ikke med finklær på fotokurs, for å finne dette motivet lå jeg langflat på en flytebrygge med hode nesten i vannet. Våris som har smeltet og frosset igjen ga vann og is i flere lag. Nikon D300, Micro-Nikkor 60mm. Lukker 1/60s, blønder f11, iso 250

på en rusten, krakelert malingsflate, plutselig dukket et kubistisk portrett a la Picasso opp! Eller tusser og troll på et gammelt gjerde. En fordel med å gå på kurs er at en faktisk får tid til til å ta bilder og jobbe med det. En setter av tiden på kurset og kan legge vekk alle plikter og alt mas som lett tar overhånd i hverdagen. Særlig nyttig var å lære mer om spotlysmåling. Det er lett å la kamera stå på gjennomsnittsmåling og auto. Noe som vi fikk se i praksis ikke fungerer med hvit svane på mørk sjø! Her må en måle lyset på svanen og kjøre på manuelt, eller blir svanen utbrent. Noe som også ga mye var å lære mer om hvordan en kan bruke det en har rundt seg til å skape forgrunn og bakgrunn og ha disse ute av fokus, særlig på makrobilder. Det gir en annen dimensjon og dybde i bildene.

– Var stedsvalget Siggerud viktig?

– Jeg bor i Oslo og på et kurs som dette hvor en skal lære seg å se, er det jo veldig greit at omgivelsene er omtrent som i sitt eget nærområde! Noe av hensikten med kurset er nettopp at en skal lære å se motiv i eget nærområde og finne seg steder om en lett kan oppsøke igjen og igjen til ulike årstider og lys. Og det er utrolig hvor mye rart en kan finne på et lite område! Det fikk vi virkelig se på kurset der begge kursholderene viste bilder tatt i eget nærområde. Kursholderne ble overrasket over hva vi som kursdeltakere fant, som de selv ikke hadde sett. En kan også lett oppsøke kursstedet på egenhånd etter kurset og jobbe videre med det en så og lærte på kurset, men ikke ble helt ferdig med. Selv har jeg vært tilbake på Siggerud flere ganger etter kurset.

– Hva betydde de andre kursdeltakerne for deg?

– Det sosiale var for meg en viktig del av kurset. En lærer ikke bare av kursholder, men også av hverandre og deler tips om motiv og teknikk. Selv om deltakerne hadde ulik erfaring og bakgrunn fant vi fort tonen.

– Hvis du fikk ti tusen kroner til fotobruk, hva ville du bruke det til?

– Om jeg fikk 10000 til å bruke på foto ville jeg tatt fri fra jobben og dradd på fotosafari! Gjerne til strandkanten på vestlandet eller i Finnmark, eller et sted med flotte blomsterenger! Eller deltatt på ny workshop!

Slepp meg ut!: Mulig en kan bli litt skadet av å gå på kurs, men jeg ser tusser og troll overalt! Denne stakkaren var innestengt i et slitt gjerde av kryssfiner. Kamera: Canon Powershot G10. Lukker 1/160s, blønder f3,5, iso 200,

Refleksjon: Tilbake på Siggerud, ble ikke ferdig med refleksjonene i vannet ved demningen. Undereksponeerte noe for å få vannet mørkere. Nikon D300, Nikon 18-200mm, Lukker 1/8000s blønder f5,6, iso 320,

Atle Knag, 50 år, serviceteknikker, bosatt i Ski. Fikk interesse for naturfotografering for 6 år siden. Medlem i Biofoto Østlandet.

– Hva var din motivasjon for kurs, Atle?

– Siden kursholderen var Magnus Reneflot, så visste jeg at det var mye relevant jeg kunne lære. Han trenger ikke å reise langt for å klare og ta gode bilder. Håpet derfor på å plukke opp noen tips om hvordan han tenker og utfører ting. Stig Børre Elvegård som også var kursholder, kjente jeg ikke til på forhånd, men han viste seg også å være en dyktig fotograf, med gode tips.

– Hvor lenge har du fotografert?

– Mitt første kamera fikk jeg når jeg gikk på ungdomskolen. Det var et Kodak instamatic. Det ble ikke tatt så mange bilder. Det ble mer fres over det når jeg skaffet meg et digitalt Nikon D 80 i 2006.

– Hva opplevde du har vært din fotografiske utfordring før du dro på kurs?

– Det å få motivene du finner til å ta seg best mulig ut på et bilde. Ting er ofte veldig fine i naturen, men det er ikke alltid så lett å formidle inntrykket til et bilde.

– Hva var utbyttet av kurset for din del?

– Jeg fikk tips om hva som kan være lurt å tenke på ved fotografering, og jeg ble inspirert til å være åpen for å se fotomotiv der du ikke forventer å se det. I ting eller steder som vi ser til daglig, har vi lett for å overse det som kan bli et bra bilde. Tenke utradisjonelt. Dessuten var eksponeringskompensasjon noe som var gått i "glemmeboken" for min del.

Siv: Også tatt ved å ligge langflat med hode ut over flytebryggekanen. Små detaljer som en lett mister ved å gå på to. Nikon D300, Micro-Nikkor 60mm. Lukker 1/40s, blønder f10, iso 250

Istapp i inngangen på en hule med jordfargete vegger. Når lyset var normalt, var det ikke noen spesielle farger på istappen. Men når jeg sto der, var solen i ferd med å gå ned i horisonten. Sollyset måtte også mellom flere greiner på et tre, før det traff istappen. DA plutselig kom det fram noen FANTASTISKE farger. Nikon D3S, 24-120mm/4 på 78mm, 1/15 sek, f4.0 ISO 800

Dobbelteksposering med fjeset til Magnus og krakellert maling på en container

- Noen tips som var særlig nyttige?
- Ved fotografering av for eksempel vannspeiling, der hele flaten er i samme fargetone, kan det noen ganger virke litt "tynt" selv om speilingen i seg selv er dekorativ. Da kan det heve bildet å få fram noe med farge, som kommer inn som et uskarpt moment på en del av bildet. Det kan gjøres ved å flytte kamera og få litt av for eksempel en grønn busk mellom motivet og kamera.

- Noe du lærte som var helt nytt for deg?
- Ja, bl.a. at det er bra for et bilde hvis det også inneholder trekant(er) eller geometriske fasonger. Det være seg som linjer eller objekter.

- Noe du visste fra før som ble forsterket?
- At det kan være lurt å forenkle motiv. Gå nærmere og gjøre små utsnitt.

- Hvilken virkning syns du det fikk for utbyttet at kurset ble holdt på det stedet det ble holdt?
- Jeg tror ikke at stedet har så mye å si for utbytte av kurset.

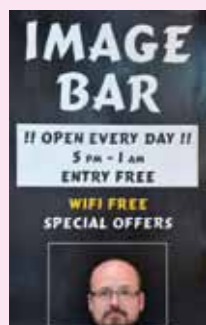
- Hva hadde de andre deltakerne å si for din opplevelse og utbytte av kurset?
- Jeg synes det var en trivelig gjeng. Det var også interessant å se hvor forskjellig vi ser på ting, noe som kom fram ved valg av motiv og diskusjoner om bilder.

- Om du nå etter kurset fikk 10.000 kroner til fotobruk, hva ville du bruke det på?
- Hybridkamera.

To som spiser kveldsmat, fotografert etter kurset

Båter, fotografert etter kurset

Magnus Reneflot er medlem og tidligere leder for Norske Naturfotografer (NN) og æresmedlem i Biofoto. Magnus er kjent for å være en "leken" fotograf som hele tiden leter etter nye vinklinger og uttrykk som åpner for refleksjon og undring - ofte fra vårt nærmiljø. Han har hatt og har en mengde kurs både i Norge og Sverige Stig Børre Elvegård kaller seg selv for lystfotograf og er kjent for sine særegne tolkninger av natur og dagligliv, han er også medlem av Norske Naturfotografer. Har bakgrunn som mac designer og grafisk produksjon / reklame og storformatprinting.

Canon EOS 5D Mark III til kun 665,-*

*Pris eks. mva. pr. måned ved FotoVideo leiefinansiering, 36 mnd avtale. Gjelder kun firmakunder.

Leiefinansiering

Canon EOS 5D Mark III

Etableringsgebyr 0,-
Leiefinans pris eks. mva 665,-
Leiefinansiering går over 36 mnd.
Fri etablering ut desember 2012 (spar kr 500,-)

Yrkesfoto

Bruker du foto i jobben din? Har du eget firma?

Nytt av året er at vi tilbyr leiefinansiering til alle våre firmakunder. Med en leieavtale oppnår du bedre likviditet og en kostnadsstrøm tilpasset inntjeningen på utstyret.

Fordelene ved å leie utstyr er mange.

- God fleksibilitet som lar deg oppgradere utstyret f.eks når nyheter dukker opp
- Fullforsikret utstyr
- Bedre likviditet
- Opplæring

Gjennom vår samarbeidspartner tilbyr vi gunstige leieavtaler. Behandlingstiden er kort, og FotoVideo tar seg av alt det praktiske.

Er du som selvstendig næringsdrivende eller din bedrift interessert i leiefinansiering ta kontakt med [salg@fotovideo.no](mailto: salg@fotovideo.no) for behovsgjennomgang og et uforpliktende tilbud.

WWW.FOTOVIDEO.NO/YRKESFOTO

Sjekk ut www.fotovideo.no/Yrkesfoto

Besøk FotoVideo i Møllergata 4
(Rett bak GlasMagasinet i Oslo)

Åpent:
Man - lør 10.00 - 18.00
Tlf 21 65 98 40

FOTOVIDEO
Scandinavian Photo

WWW.FOTOVIDEO.NO

BioFoto Midt-Norge

Lokallaget i Midt-Norge, er et av BioFotos største lokallag med litt i underkant av 200 medlemmer hovedsakelig fordelt på trøndelagsfylkene og Nordmøre. Medlemmene er en god blanding av profesjonelle, ivrige entusiaster og glade fotoamatører

Medlemmene møtes på flere arenaer, hvor medlemsmøtene er de som samler flest folk. Åtte ganger i året arrangeres medlemsmøter på Suhmhuset i Trondheim, hvor 30-50 medlemmer møtes. Vanligvis starter møtene med et invitert hovedforedrag. Ofte holdes dette av egne medlemmer, men typisk to-fire ganger i året har vi eksterne gjester. I de siste årene har vi bl.a. hatt besøk av kjente naturfotografer som Pål Hermansen, Roy Mangersnes, Carsten Arnholm og Brutus Östling. Vi har også hatt besøk av litt alternative fotoentusiaster, som reisefotograf Jonny Haglund og Trondheim Astronomiske Forening. Ellers har møtene innslag av teknisk kvarter, medlemmenes bilder og en konkurranse hvert halvår.

Det arrangeres normalt to-tre kurs i året. De siste årene har dette omhandlet nybegynnerkurs i digitalfoto, Photoshop og Lightroom til en gunstig pris for egne medlemmer. Vi har flere proffe og halvproffe fotografer i lokallaget som hjelper til med kursvirksomhet. Lars Andreas Dybvik har levert flere kvalitetskurs.

Vi møtes også på et par utemøter hvert år. Disse finner sted i nærheten av Trondheim, og avvikles på ettermiddag og kveld. Vi har fotografert svaner i Leirfossen, blomster i Ringve Botaniske hage og traner i Meldal. Lengre fellesturer foregår som regel i helger. De siste årene har vi vært på ørnetur til Flatanger i januar og fjelltur til Dørålen i september. Vi har også organisert en ukestur til Island.

Lokallaget har arrangert og bidratt til flere utstillinger. Tilsvarende BioFoto Rogalands utstilling, laget vi i samarbeid med Natuvernerforbundet en utstilling om truet trøndersk natur. Denne gikk på rundgang i Trøndelag og var godt mottatt av publikum, samt omtalt i lokalpressen. I anledning BioFotos 30-årsjubileum, laget vi også en egen jubileumsutstilling. Denne høsten vil også medlemmers bilder med fokus på klassiske fuglebilder, være utstilt på Cafe Dromedar i Trondheim.

Lokallagets økonomi er god med penger på bok. Dette skyldes nøktern drift, gratis bruk av samlingslokale og tilskudd fra Fylkeskommunen. I Sør-Trøndelag kan frivillige

Lokallaget på Dovrefjell, foto Daniela Pawel

Fellestur til Dørålen, foto Daniela Pawel

Lokallaget i Dørålen, foto Daniela Pawel

organisasjoner søke driftstilskudd. Normalt får vi tildelt 8 000-13 000 kr avhengig av medlemslister og tilgjengelige midler. Sammen med støtten fra sentralt hold i BioFoto, utgjør dette lokallagets hovedinntekter. Ettersom flere medlemmer er ansatt i universitetsmiljøet, har vi foreløpig tilgang på kostnadsfrie auditorier og møteplasser. Det er også flere profesjonelle og halvprofesjonelle fotografer i lokallaget, som Dag Røttereng, Erlend Haarberg, Kjartan Trana, Stian Holmen med flere. Disse bidrar med gode foredrag og kunnskap på møtene. Lokalforeningen betaler prinsipielt ikke honorar til egne medlemmer. De største utgiftspunktene er honorar til eksterne gjester.

Oppsummeringsvis kan det trygt sies at aktivitetsnivået i BioFoto Midt-Norge er høyt, og økonomien er sunn. Styret ønsker likevel å forbedre tilbudet til medlemmene som ikke er bosatt i nærhet av Trondheim. Det planlegges derfor et større medlemsmøte i en helg i november, hvor vi håper på godt oppmøte fra distriktet. Styret vil gjerne også ha bedre samspill med andre lokallag. Kanskje kan vi utveksle foredragsholdere som kan vise bilder fra andres nærmiljø og diskutere drift i disse lokallagene.

Tekst
Jan Erik Olsen
jan.e.olsen@sintef.no

Styret i Midt-Norge: Rune Hjelen, Daniela Pawel, Jan Erik Olsen, Bjørn Rangbru, Håkon Sørheim og Sylfest Myklatun
foto Edvard Bergene

Foto Ivar Bjørdalsbakke

Dovrefjell

-et eldorado for naturfotografer

Snøhattamassivet, foto Edvard Bergene

Sentralt i Norge ligger fjellmassivet Dovrefjell. Her finner vi et variert fugle- og planteliv med store pattedyr, blant vakre fjelltopper.

Dovrefjell er et høyfjellområde i grenseområdet mellom Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal og Oppland. For de fleste anses området begrenset mellom Dombås i sør, Oppdal i nord og Sunndalsøra i vest. Her finner vi Dovrefjell, Sunndalsfjella Nasjonalpark og åtte omkransede landskapsvernområder. Snøhetta er den høyeste fjelltoppen, og er trolig det mest kjente symbolet for Dovrefjell sammen med den berømte moskusstammen. Moskusstammen har vokst jevnt det siste tiåret til over 300 hundre dyr. I år har riktignok en lungesykdom tatt livet av flere titalls dyr, men stammen har tidligere tatt seg opp igjen etter lignende sykdomsutbrudd. Nasjonalparken ble i sin tid likevel etablert av en annen årsak: å ivareta kjerneområdet for villrein.

Vern av levekårene for villrein, er også sentral i den pågående debatten rundt ferdsel på grusveien mellom Hjerkin og Snøheim ved foten av Snøhetta. Veien er tungt trafikkert om sommeren og høsten av turister og turgåere. Dette forstyrrer villreins vandring og kan hindre tilgang til gode beiteområder. Selv om det er delte meninger om dette, ble det i 2012 innført kjøreforbud for privatbiler, og skyssbusser er gjort tilgjengelig. Slike tiltak er trolig nødvendig for å begrense menneskelig påvirkning på det lokale dyrelivet. Selv om naturfotografer gjerne fotograferer fra bilvinduet, er det også i vår interesse å bevare den naturen vi ønsker å avbilde.

Fotomotivene på Dovrefjell er mange og varierte. I tillegg til villrein og moskus, er fjellrev et mer og mer vanlig syn. Etter at denne så godt som døde ut rundt 1990, har et program for reintroduksjon gitt gode resultater. Jerv er også til stede, men er som i de fleste områder meget sky ovenfor folk og fotografer. I tillegg finnes store rovfugler som kongeørn og jaktfalk, samt en rekke andre fuglearter i bestemte områder. Dovrefjell er kjent for en rik fjellflora med mange endemiske planter. Mange forbinder plantelivet med den karakteristiske mogopen. For landskapsfotografene er det uendelige muligheter med de mange karakteristiske fjelltoppene.

Kringlotjønn, Fokstumyra, foto Dag Røttereng

Moskus, foto Paal Skjetne

Tekst
Jan Erik Olsen
jan.e.olsen@sintef.no

Foto Dag Røttereng

Naturfotografer reiser ofte til Dovrefjell for å fotografere moskus. Moskusen er nært beslektet med storfe. Villdyrinstituttet må likevel ikke undervurderes. Den offisielle sikkerhetsavstanden er 200 meter. De fleste fotografer beveger seg gjerne på 50-100 meters hold. Noen vil også bruke vidvinkel og går enda nærmere. Dette går ofte bra, men ikke alltid. Årlig blir folk angrepet, og minst to dødsfall er funnet sted grunnet nærkontakt med moskus. Følg med på moskusens adferd og husk at naturfotografer bør gå foran med et godt eksempel for andre turister. Moskus kan sees nær E6 på vårparten, når den trekker ned i terrenget for å beite på de snøfrie områdene. Særlig veistrekningen mellom Kongsvold og Grønnbakken er mye besøkt av feet. På sensommeren og høsten er det ofte mye moskus langs veien inn til Snøheim. Her kan man i august-september oppleve brunstkamper mellom oksene. Merk at den mørke pelsen kan lure lysmåleren, slik at undereksposering kan være aktuelt.

Villrein er det også mulig å fotografere på Dovrefjell. Den er mer folkesky og vanskelig å komme innpå. Som fotograf må man gjerne bevege seg langt inn i terrenget når man vil finne villrein. Med tunge teleobjektiver, kan dette fort bli slitsomt. En god kikkert er viktig å ha med når man skal finne dyrene. Villreinen har en tendens til å bevege seg mot vindretningen, og ved å ta hensyn til dette kan man øke mulighetene til å få dyrene på skuddhold.

Knutshøene ved Kongsvold er kjent som Nord-Europas rikeste plantefjell med over 400 registrerte planter. Området ble fredet allerede i 1905 etter at botanikere hadde rasert området. En berggrunn med mye kalk og mineraler, gir grunnlag for det rike plantelivet. Det finnes flere fargerike planter som gullmyrklegg, snøsøte, reinrose og mogop. Det er med andre ord gode muligheter for makrofotografering.

Lengst sør på Dovrefjell, rett nord for Dombås, ligger Fokstummyra naturreservat. Hit reiser mange europeiske fuglekikkere for å oppleve nordisk fjellfugl. Her finnes arter som myrhauk, brushane og trane. Blåstrupe er meget vanlig i området. Den beste tiden for et besøk, er på forsommeren

Moskus i snøføyke, foto Paal Skjetne

Villrein på vandring, foto Jan Erik Olsen

Foto Ivar Bjørdalsbakke

Nedlerlandsk fotoworkshop, foto Edvard Bergene

når fuglene fortsatt kurtiserer. Man parkerer ved Fokstua Gård.

Dovrefjell er utvilsomt verdt et besøk for alle naturfotografer. Her finnes det godbiter for de fleste sjangere innen naturfoto. Området er også lett tilgjengelig for mange av BioFotos medlemmer. Det er gode overnattingsmuligheter på Dombås, i Oppdal, på Hjerkin og flere andre steder langs E6 over Dovrefjell. For de som liker telltlig og turistforeningens hyttenett, er mulighetene enda større. God tur!

Mogop, foto Jan Erik Olsen

Fjellrev, foto Eli Tellefsen

Begynnelsen

10. november 1979 ble BioFoto stiftet i lunsjrommet i Det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs lokaler i Trondheim, det vi kaller Vitenskapsmuseet i dag.

11 989 dager senere sitter fem sentrale BioFotoveteraner i samme bygning og reflekterer over foreningens utvikling. Fire av dem deltok på stiftelsesmøtet, og to besatte styreverv i det første styret. Et styre som for øvrig besto av tre personer.

Vi har kommet til 2012, nærmere bestemt 6. september. Rundt bordet sitter Torgeir Nygård (formann i 1979), Otto Frengen (styremedlem i 1979), Jon Arne Storflor Sæter, Per Gustav Thingstad og Per Erling Fredriksen. Latteren sitter løst og gullkornene hagler over bordet. Det er hyggelig å møtes!

Mange har møtene i BioFotosammenheng vært for disse fem karene, og medlemmer og sentrale personer i organisasjonen har de på ulikt vis vært siden 1979. Dog forteller Sæter at han i en periode på tre år på 1980-tallet var tvunget til å legge medlemskapet på is. Grunnen var hans opptak i Norske Naturfotografer (NN), og deres statutter som tilsa at et medlem i NN ikke også fikk være medlem i BioFoto. Etter hvert ble det tillatt med medlemskap i begge foreninger.

På slutten av 1970-tallet var nettopp foreningen Norske Naturfotografer dominerende. Opptakskravene var strenge, og man måtte anbefales av andre medlemmer for å komme i betraktning.

Nygård konkretiserer; "Vi startet opp for å komme på banen og bli konkurransedyktige i forhold til NN. BioFoto valgte en annen strategi, - her kunne alle bli medlem. Vi tiltrakk oss mange gode fotografer som ikke kom inn i NN."

Stiftelsesmøtet

Stiftelsesmøtet huskes godt, og det var med spenning at 23 personer startet det som Nygård ganske raskt betegner som en suksess - nemlig BioFoto. Thingstad forteller at foreningen hadde utspring i biologimiljøet på Rosenborg (Universitetet i Trondheim), samt noen ansatte på Vitenskapsmuseet. "Vi var opptatt av biologi, natur og fotografering. Det gikk om hverandre."

Det var stor diskusjon om navnet på foreningen. Det endte opp med tre forslag; BioFoto, Feltfotografen og et navn som ingen av de fem kunne huske denne kvelden. Navnediskusjonen var lang. Det var viktig at navnet favnet såpass vidt at aktiviteten organisasjonen skulle bedrive, ble beskrevet tydelig.

Viggo Ree designet ekornet i logoen, forteller karene. "Og jeg tegnet blenderen som rammer inn ekornet.", supplerer Nygård med et smil.

Artsfotografering

Med de første medlemmenes bakgrunn fra biologistudier og Vitenskapsmuseet, var det stor fokus på biologiske arter. "Vi fotograferte arter. Og det å få en database med så mange artsbilder som mulig, var et uttrykt mål. Vi fotograferte ikke steiner og bekker", sier Fredriksen med et stort smil. Fredriksen minnes at mange hadde naturbilder sirlig lagret; "Vi som studerte biologi var forberedt på at vi kunne bli lærere. Så vi klargjorde lysbildeserier med bilder av ulike arter til undervisningsformål."

Sæter kompletterer fra sidelinjen; "- og bildene skulle være knivskarpe." Begrepet "lupeskarpet" ble innført, forteller han, og en ser at alle de fem karene trekker på smilebåndet.

Alle fugler og dyr måtte artsbestemmes. Ellers skulle alt være etterrettelig og troverdig. Visne strå kunne dog lukes ut før bildet ble tatt, men det var det hele. Bildene skulle være autentiske. Det skulle være ting som skjedde helt naturlig i naturen. Ikke noe måtte være oppstilt, laget eller fremprovosert. "Jeg husker at jeg var en stor representant for dette synet - og var nok, slik sett, en bremsekloss for kreativ utvikling, humrer Sæther. "Vi så med undring på andre naturfotografer som kun var opptatt av stemning og komposisjon. Det har jo vært en stor utvikling her, og i nyere tid kan vi vel si at vi begrenser oss til å fotografere innenfor biosfæren", ler Sæter.

Fra bildebyrå til møtevirksomhet

Bildebyrå skulle det være, forteller karene. Dette hadde fokus i starten, og sekretæren hadde jobben med å holde arkiver oppdatert med bilder. Forespørsler om bilder til

BioFotos logo, designet av Viggo Ree og Torgeir Nygård!

Grunnleggere av BioFoto: Per Gustav Thingstad, Torgeir Nygård, Jon Arne Storflor Sæter, Otto Frengen, og Per Erling Fredriksen, foto Sylfest Myklatur

bokverk og leksikon var vanlig å få fra forlag på den tiden. Noen fikk solgt en del bilder, men den gullgruven de håpet på økonomisk, ble det ikke.

"De sirlig arkiverte bildene skulle i tillegg være pensjonen for mange", forteller Fredriksen - en kan se at alle sammen tenker litt - før de bryter ut i latter. Datidens intensjoner er langt fra å ha rot i dagens virkelighet.

Det viste seg altså at det å være bildebyrå var en tøff bransje for BioFoto. Over tid ble dermed møtevirksomheten viktigst. Spesielt var bildekritikken svært lærerik. Det understreker de alle, - "Gjennom bildekritikken lærte vi veldig mye". "Det kan hende vi var vel kritiske noen ganger. Og derigjennom skremte enkelte nybegynnere vekk....", kommer det ettertenksomt fra Fredriksen.

Storinnkjøp av film

Frengen forteller om en annen aktivitet som var viktig, nemlig storinnkjøp av film. "Vi kontaktet alle fotoforretningene i Trondheim og fikk presset ned prisen ved å kjøpe inn store partier. Vi kjøpte gjerne inn 1.000 filmer om gangen. Foto Dahl var billigst. Senere oppdaget vi at vi kunne importere film direkte fra England. Da handlet lokallaget film for 120.000 - 130.000 kr."

Den gang lå jo teknologien i filmen. "Bekymringen vår var at sølvforsyningene skulle gå tomme slik at vi ikke kunne ta bilder lenger", forteller Sæter, med latter.

Han forteller videre at han, i en periode på 80-tallet, reiste rundt i Norge og tok postkortbilder med tekniske kameraer. Først med et Sinar F 4x5", og siden med et Lindhof Technica 4x5". Kostnadene var store, så han tok i gjennomsnitt ett bilde om dagen. Det krevde kjennskap til de enkelte filmers egenskaper. Han lot lyset bestemme når på dagen bildet skulle tas, og hvilken film som skulle

brukes. Både farge og hvordan de enkelte filmene oppførte seg på lang eksponeringstid, var avgjørende. Han forteller dette som en kontrast til dagens fotovirkelighet. "Det er jo så enkelt i dag, - du bare fikser alt i PC-en etterpå. Ikke rart at ungdommen tar nesten like gode bilder som oss nå.", - sies det - og alle nikker leende rundt bordet.

Hva med framtiden?

Etter hvert dreies diskusjonen over til hvordan BioFoto vil utvikle seg i årene som kommer. Karene i 50- og 60åra er jamnstemte i at utfordringen blir å få med seg ungdommen. Det er mange som tar naturbilder i dag. Bildene blir lagt ut på internett, og de får raskt kommentarer og respons der. "BioFoto i fremtiden kommer til å være en gråhåret gjeng", frykter enkelte av karene. Men Frengen mener at foreningen kommer til å tiltrekke seg nye medlemmer i 40-50årsalderen. Etter at barna har flyttet ut får man tid til å dyrke hobbyer igjen.

"Målet med foreningen må være å skape et forum hvor man kan diskutere og utvikle fotointeressen", forteller Frengen videre. Fredriksen avslutter både diskusjonen og en trivelig samtale med følgende: "Jeg tror ungdommen kommer tilbake og vil oppsøke det originale. Likeså er det lov å håpe at folk vil bruke tid på å treffe andre, ikke bare kommunisere via PC og andre digitale medier!"

Tekst
**Sylfest Myklatur
og Rune Hjelen**

rune@hjelen.no
smyklatur@online.no

Bever, foto Anders Todal Jensen

Bymarka – «hotspot» for folk og fotografer

Tekst
Anders Todal Jensen
Anders.todal.jensen@svt.ntnu.no

Bymarka i Trondheim er en «hotspot» i mer enn én betydning av ordet. Marka brukes av mange, til mange og helt ulike formål. På godværsdager i helgene går folk bokstavelig talt i kø på de mest populære stiene. På slike dager, er sjansen for å treffe kjente i marka større enn om en tar turen ned byens «promenadegate» i sentrum. For mange er nærhet til marka det viktigste kriteriet for valg av boområde innen byen, kanskje særlig for de mange som bruker marka til trening og friluftsliv. Den intense og varierte bruken er ikke konfliktfri, for det er som en kamerat sier: «Det finnes like mange meninger om bruken av Bymarka som det finnes trondhjemer».

Det trondheimsfolk kaller «Bymarka» består juridisk sett av Trondheim Bymark, Byåsen bygdeallmenning, Bymarka Naturreservat, Bynesallmenningen og en rekke privateiendommer i Bynesmarka og Leinstrandmarka. Noe er eid av kommunen, noe av staten, men brorparten av arealet er i privat eie. Topografien er variert, og vegetasjonen med den. En finner både kronglete kystfuru, mektige graner og plantede lerketrær, foruten blandingsskog, lange myrdrag og snaufjell. Området er ikke stort, bare i overkant av 80 km². I øst og sørøst avgrenses området av tettbebyggelse, i nord av Trondheimsfjorden og i vest og sørvest av innmarksområder i det som var kommunene Byneset og Leinstrand inntil byutvidelsen i 1964. Trondheim er med andre ord det geografier kaller en overavgrenset by: innenfor bygrensene finner vi store arealer som brukes til formål en ikke assosierer med byer. Trondheim er faktisk en av de største jordbrukskommunene i Sør-Trøndelag. Det finnes noen gamle gårdsbruk, hytter og uregulert boligbebyggelse fra mellomkrigstida. Noen av brukene

er tatt i bruk som bevertningssteder for turfolket, noen er fortsatt bebodd, og noe står til nedfalls. Bymarka brukes fortsatt som utmarksbeite for sau og kalver, men vedsanking og myrstikking er det slutt på. Noen av vannene har status som reservedrikkevannskilde.

Bymarka er rik på vilt og fugl (306 arter er registrert av Fylkesmannen). Her er alle de vanlige artene i norsk natur, men også arter en kanskje ikke ville vente å finne i bynære områder. Det rapporteres f.eks. stadig om spor etter gaupe. Det mest oppsiktsvekkende, er kanskje at det finnes en enslig politisk flyktning, ei jervtispe som har søkt tilflukt i Bymarka etter at ungene ble skutt under såkalt «hiuttak» i Hedmark tidlig på 2000-tallet.

Mange brukere

Bymarka brukes av «alle». I Leinstrandmarka og Bynesmarka drives det jakt på elg, hare og storfugl. Trondheim jeger og fiskeforening har kultivert flere vann for ørretfiske. I andre vann fiskes det etter gjedde. Bær og sopp plukkes overalt. Trøndere er godt over middels

Bever, foto Anders Todal Jensen

Tiur, foto Otto Frengen

Hønskehauk, foto Anders Todal Jenssen

sportsinteresserte, og Bymarka er treningsarena for alt fra eldretrimmen til VM- og OL-mestere, syv dager i uka. Det er et tett nett av grusede og asfalterte stier, lysløyper og driftsveier. Både Trondheim kommune og private grunneiere driver moderne tømmerhogst med alt det innebærer av svære hogstflater og skogsbilveier. Naturvernforbundet klarte for noen år siden å få stoppet hogging av skogen rundt Bymarkas eneste tiurleik av noen størrelse. Tiurleiken overlevde, men mange av de historiske orreleikene er borte. Mange av dem lå på myrdrag som det hvert år prepareres skiløyper over. I Bymarka går folk på ski så lenge det finnes snø å gå på. I det skientusiastene kaller «gode snøvintre», vil det si ut april og noen ganger til midten av mai i de mest snørike delene av marka. Alle som liker å bruke noen netter på leik om våren, forstår hva det innebærer.

Politikerne i Trondheim har lite fokus på Bymarka. Det gjør at politikken de fører blir tilfeldig, kortsiktig og lett manipulerbar for velorganiserte særinteresser. I Trondheim som i mange andre kommuner, er det idretten og jakt- og fiskeinteressene som er best organisert. Et synlig resultat av deres påtrykk, er de mange idrettsanleggene både perifert og sentralt i marka. I dag utfordres den tidligere vedtatte Bymarksplanen av idrettens ønske om nye idrettsanlegg sentralt i marka. (Mer om jaktinteressene under).

En ny politikk for bynære naturområder? Mitt personlige syn

Det vil alltid være brukskonflikter i bynære naturområder, men en del av disse konfliktene oppstår først og fremst fordi godt organiserte særinteresser får politikerne til å se bort fra svakt organiserte allmenninteresser. Den kommunale «Markaplanen» fra 2002, var et godt forsøk på å tenke helhetlig om bruken av marka. Marka skulle deles i ulike soner etter grad av tilrettelegging. I naturreservatet og den sentrale sonen skal det være minimal tilrettelegging, mens tilretteleggingen skulle være størst i randsonen. I tråd med denne tankegangen burde biltrafikken inn i kjerneområdet blitt begrenset, men det ble ikke foreslått. «Biologisk mangfold» er en av mange målene i Markaplanen, men hvem i de organene som forvalter Bymarka ser det som sin oppgave å forsvare naturmangfoldet? Målene i planen er få, vage og uforpliktende på dette punktet, selv om det nevnes at en vil beskytte rødlistearter. I planen er det ikke vanskelig å se hvem som ivaretar jakt- og fiskeinteressene, skogbruksinteressene, idrettslagenes interesser, osv. I denne sammenhengen er det ikke «friluftinteressene» som er den svakest organiserte parten, det er viltet. Markaplanens kapittel om «viltforvaltning», er langt, detaljert og forpliktende. Der handler om hva som er jaktbare arter, jaktrettigheter, jaktkvoter, skytebaner og jaktopplæring. Den viktigste og mest arealkrevende jakta, elgjakta, drives av ca. 150 personer - mindre enn én promille av byens befolkning. Trusler mot viltet knyttet til skogbruk og ferdsel, beskrives som trusler mot det «høstbare viltet».

Kommunen bryter sin egen Markaplan. Flere hytter i marka har fått status som bolighus, kommunen har selv bygd bl.a. syv barnehager innenfor markagrensa, idrettsanleggene i ytre sone utvides stadig og det er igangsatt «konsekvensutredning» av enda et alpinanlegg i de mest sentrale delene av marka som skulle være preget av minimal tilrettelegging. Det eneste partiet som har tatt seg bryet med å svare på kritikken fra Naturvernforbundet og Trondhjem Turistforening (avdeling av DNT) i disse sakene, er Miljøpartiet de grønne. Kanskje var kritikken ekstra pinlig for dem? Byfortetningspolitikken bidrar dessuten til å blokkere de viltkorridorene inn og ut av Bymarka, som planen dokumenterer betydningen av. Det er et sørgelig faktum, at vi som bor i byer og tettsteder får et fjernere og fjernere forhold til naturen. For noen tiår siden vakte det offentlig bestyrtelse da barn i en av Oslos drabantbyer fortalte at det svømte frityrtorsk i havet. Situasjonen er neppe bedre i dag, heller ikke i Trondheim. De bynære skogsområdene gir barn, unge og voksne en mulighet for å oppleve dyre- og fugleliv på nært hold, og politikerne kan med noen enkle grep øke denne muligheten betraktelig. Jakt burde ikke drives i bymarkene. Verdien av mange menneskers naturopplevelser er, etter min mening, langt større enn verdien av at noen ganske få kan få drive jakt. Viltet blir mer sky og utilnærmelige av jakt, og i jaktsongen er det mange friluftsfolk som ikke våger seg ut i skogen. Derfor bør jaktinteressene vike i bynære områder. Nettet av tilrettelagte stier, lysløyper, etc. bør begrenses til de områdene som allerede er sterkt preget av slik infrastruktur. Kommunen burde oppgi alle ambisjoner om å drive økonomisk lønnsom skogsdrift etter

moderne metoder. Innslaget av gammelskog- skog som er «uproduktiv» i skogbrukets øye, men høyproduktiv for f.eks. tiur, lavskrike, svartspett og hønskehauk, bør det bli mere av.

By-beveren som eksempel

Det finnes bever i de fleste vann og bekker i Bymarka. I de tre meget sentrumsnære vannene: Kobberdammen, Baklidammen og Theisendammen og Ilabekken som binder dem sammen, er det også bever til tross for tett trafikk av turgåere, fiskere, padlere, jøggere, (laus)hunder, barnehagebarn, golfere, syklistene, O-løpere, svømmere og friluftsselskere. Resultatet er bevere som er utrolig tolerante overfor menneskelig aktivitet, også naturfotografer. Hvis det finnes én «hotspot» for naturfotografer i Trondheim by, må det være beveren i Ilavassdraget. Her er det mulig å få gode beverbilder med minimal innsats, fra seint i mars til tidlig i oktober. Våren er den beste årstiden, både fordi beveren er meget aktiv, vegetasjonen er lav og nettene er lyse. Oppskriften er enkel: ta en bybuss til Byåsen butikkssenter og gå to minutter til Theisendammen eller 15 minutter til Baklidammen. Gå langs vannkanten til du finner ferske spor etter beveraktivitet (avgnagde kjepper i vannkanten, slepespor, kanaler fra vannet og inn i skogen, osv.). Rigg opp kamera, sett deg rolig ned og vent. Når sola nærmer seg den lokale horisonten, blir beveren aktiv og holder det gående til sola igjen er over horisonten. Om den ikke kommer til deg umiddelbart, er det bare å vente. Beveren har gjerne en rute med flere faste «stoppesteder», før eller siden kommer den til deg. Det skader ikke å tenke på vindretningen og å kamuflere seg, men avgjørende er det

Bymarka med utsikt mot byen, foto Lars Andreas Dybvik

ikke. De fleste individene vil tolerere deg på åtte-ni meters avstand så lenge du sitter stille, men jeg har også opplevd bever som var nære ved å sette tennene i støvlene mine. Også jegerne har fått interesse for beveren i Bymarka. Gjennom vikarierende argumentasjon (beveren feller vakre trær, de utgjør en smittefare, de har blitt for mange og må «forvaltes», etc.), har de nådd sitt mål. Bystyret har enstemmig åpnet for beverjakt, i strid med Bymarksplanen fra 2002 og til tross for at det verken finnes hevdvunnen jaktrett eller tradisjon for beverjakt i Trondheim. I de sentrumsnære områdene utføres jakten av kommunalt tilsatte på en «målrettet, diskret og profesjonell måte» som det heter i saksframlegget som åpnet for beverjakt. Det er ikke til å tro.

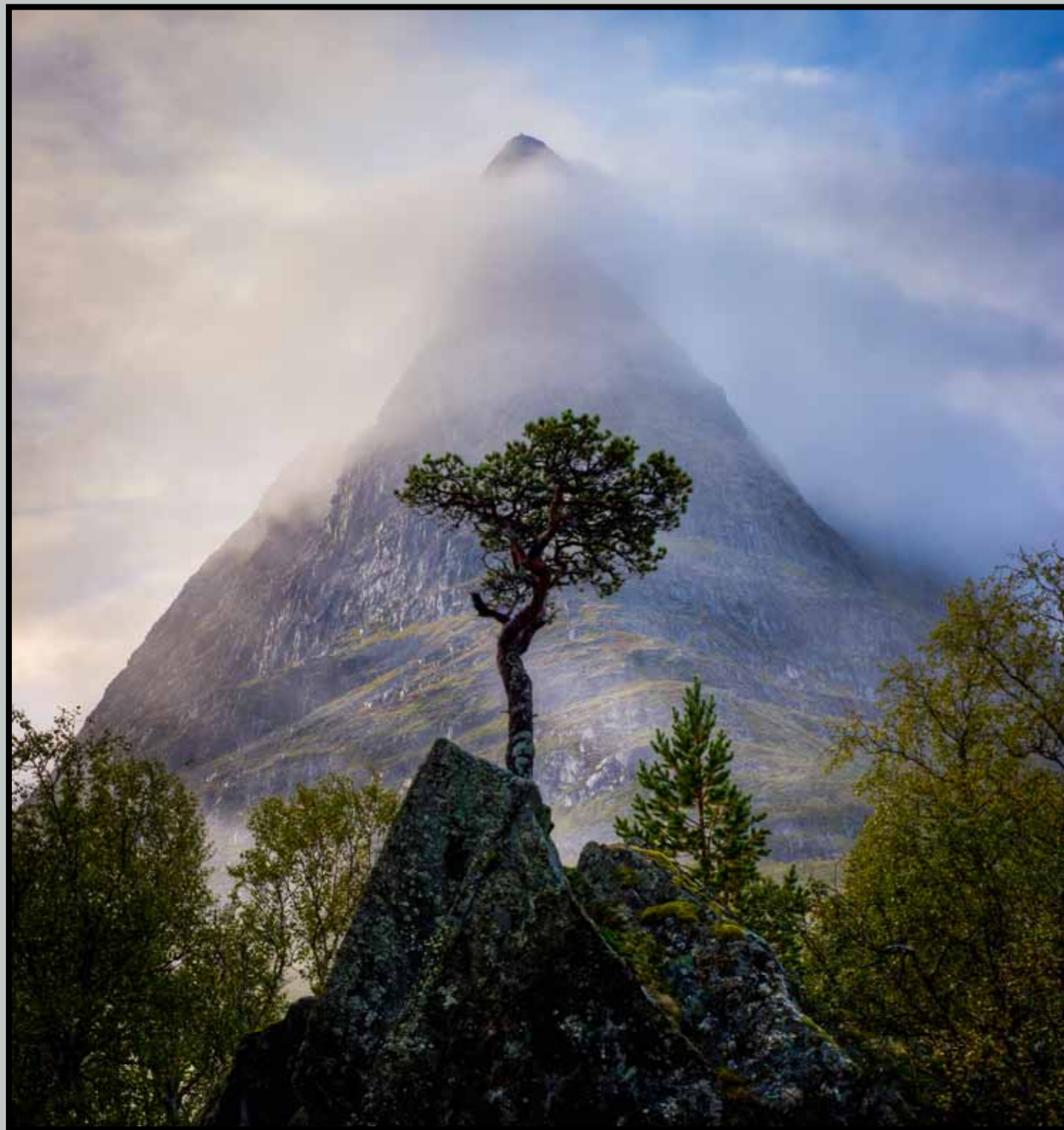
For deg som vil vite mer:

Et flott nettsted om Bymarka drevet av Biofoting Lars Andreas Dybvik: <http://www.bymarka.net/>
Sti og løypekart: <http://www.trondheim.kommune.no/content.ap?thisId=1117615100>
Markaplanen kan du lese på: <http://www.trondheim.kommune.no/markaplanen/>
Mer om jerven finner du her: <http://www.adressa.no/nyheter/trondheim/article1742161.ece>

Brox, Karl H. og Brox, Haakon (2011): På tur i Bymarka. Tapir Akademisk forlag, Trondheim

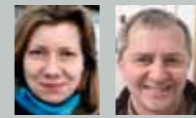
Christiansen, Per R., Sandnes, Jørn og Sætre, Ole-Johan (2006): Fra takmark til byens grønne lunge - Trondheim bymark fra de eldste tider til i dag. Tapir akademisk forlag, Trondheim

Innerdalstårnet, foto Lars Andreas Dybvik

Fotomuligheter i Midt-Norge

Tekst:

Daniela Pawel og Bjørn Rangbru

daniela.pawel@nordenbilder.de
bjorn_rangbru@hotmail.com

Midt-Norge har med sin varierte natur mange spennende muligheter for naturfotografer. Det er store forskjeller i klimaet, fra det typisk maritime i vest med opptil 2000 mm årsnedbør og til indre strøk som kan ha knappe 700-800 mm. Storskrynten på Dovrefjell og Jetnamsklumpen i Børgefjell, henholdsvis 1985 og 1513 meter over havet, er de høyeste fjellene i Sør- og Nord-Trøndelag og Nordmøre. Her kommer en liten kavalkade med stort og smått som viser noen av mulighetene i Midt-Norge

Innerdalen i Sunndal kommune

Innerdalen er et yndet sted for naturfotografer. Den er uten tvil blant de vakreste fjelldalene i Norge. Så vakker er den at den fikk æren av å bli det første landskapsvernområdet i Norge. For å bevare et naturlandskap, som på grunn av topografi, vassdrag og vegetasjon har betydelig rekreasjons verdi, ble dalen fredet i 1967. Et eldorado for landskapsfotografer.

Ærfugler i Straumen, Inderøy kommune

Helt innerst i Trondheimsfjorden, omtrent 10 mil nordøst for Trondheim, ligger Straumen. Navnet Straumen kommer fra Norges nest sterkeste tidevannsstrøm, som presser seg mellom Trondheimsfjorden og Borgenfjorden. Tidevannsstrømmen virvler opp mye næring og skaper om

Innerdalen, foto Lars Andreas Dybvik

Innerdalen, foto Lars Andreas Dybvik

vinteren et særlig rikt fugleliv. Desember, januar og februar er kanskje den beste tiden til å fotografere ærfugler i dette området. Frostrøyk eller speilinger i vannet gir ofte bildene det lille ekstra. De siste årene har også en praktærflugl hann holdt sammen med ærfuglene. Fine muligheter for nærbilder finnes ved den gamle tidevannsmølla. Brua over Straumen er ofte brukt som utgangspunkt for spennende fluktbilder eller gruppebilder av ærfugler.

Tranerast i Meldal kommune

Om våren har tranene kun en kort rast i Meldal, da gjelder det for tranene å sikre seg hekkeplassen fra i fjor eller å finne seg en plass som nyetablert tranepar. Om høsten derimot, fra slutten av august til omtrent midten av september, raster det flere hundre traner i Meldal. Ved å

Femundsmarka, foto Tor Magne Benjaminsen

Kortnebbgås i Gaulosen, foto Bjørn Rangbru

Grønnlandsmåke i Nidelva, foto Daniela Pawel

Ærfugl i Straumen, foto BJørn Rangbru

Traner i Meldal, foto Daniela Pawel

bruke bilen som mobilt kamuflasjetelt, kan man få mange fine fotomuligheter. I august står familiene ofte litt for seg selv og bruker tid for å tilvenne ungene sine til flokken(e). Traneparene med unger samles gjerne tidlig i september ved Ree. Grupper av voksne traner har mer tilhold langs elva Orkla. Før solnedgang flyr tranene i formasjon opp til soveplassene. Tranene må utnytte vinden best mulig og flyr ofte flere runder for å komme seg ut av dalen og opp til overnattingsplassene. Det finnes mange steder

med gode muligheter til fluktbilder. Det er flott å høre på trompetkonserten mens flokken organiserer seg. De høye pipetonene til ungene vekker en uimotstålig reisetrang mot varmere strøk. Etter rast i Sverige og Tyskland, flyr tranene til vinterkvarterene i Frankrike og Spania.

Naturreservatene Gaulosen, Leinøra og Lauglolia i Trondheim

I et lite avgrenset område ved Trondheimsfjorden, er det

mulig å tilbringe hele dagen i flott natur. Særlig fint er det i trekktiden for fugler om våren og høsten. Naturreservatet Gaulosen ligger ved Gaulas utløp i Trondheimsfjorden. Elvedeltaet er av spesiell betydning for trekkfugler. Fugletårnet er året rundt godt besøkt av fugleinteresserte. Avstanden er ofte stor, og for de fleste fuglearter trenger man objektiver med lange brennvidder eller fotografering gjennom et teleskop. I trekktiden flyr store flokker med kortnebbgjess og grågjess over fugletårnet. Havørn er ofte

på leiting etter skadede fugler. Litt lenger opp i elva ligger øya Leinøra. Denne øya har tett forekomst av tindved og danner et eget naturreservat. Lauglolia naturreservat er ikke langt fra fugletårnet. Det er derfor best å parkere her for en tur til Lauglolia. Området er preget av rik løv- og granskog med dertil hørende fugle- og planteliv.

Nidarø i Trondheim by – et fugleeldorado
Midt i byen, i et lite område langs Nidelva ved Ila kirke,

Innerdalen, foto Lars Andreas Dybvik

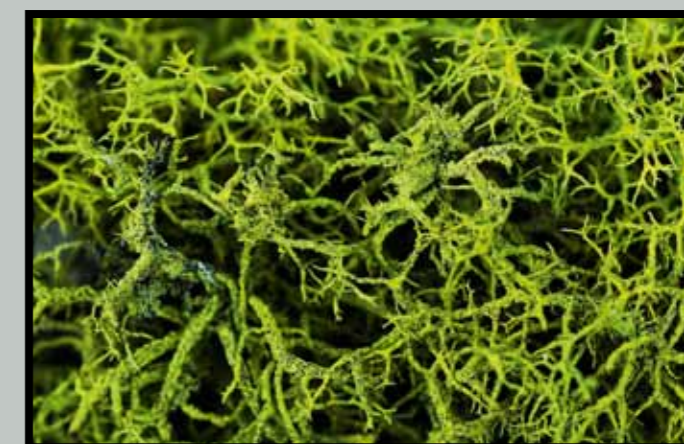
Rype, Skjækerfjella, foto Kjartan Trana

Fjelljo, Skjækerfjella, foto Kjartan Trana

Lappmeis, Femundsmarka, foto Bjørn Rangbru

Ulvelav, Femundsmarka, foto Bjørn Rangbru

finnes et lite paradys for de som er interessert i fugl og fotografering av fugl. Her opererer et utall unger fra barnehagen med sine brøpser side om side med fuglefotografer med supertele og sachlerstativ. Antagelig til felles glede. Det er registrert nærmere 100 fuglearter på Nidarø. Både vanlige og svært sjeldne. Blant de sjeldne er mandarinand, ringand, dvergsnipe og gulbrynsanger. Men, kanskje er omfanget av måker særlig interessant. Her er det observert sjeldenheter som svartehavsmåke, ringnebbmåke, polarmåke og grønlandsmåke. Fuglene mates hele vinteren og blir godt vant til folk, med de muligheter dette gir fotografene

Femundsmarka

Bare nevnt ordet Femundsmarka og skogstraverne blir blanke i øya. Her lever fortsatt bjørnen og jerven, og det finnes et utallig antall blinkende vann med fin ørret. Femundsmarka er et av de beste stedene å fotografere gammel, opprinnelig skog. Det kan være langt å gå, men rutebåten Femund II er behjelpelig og kan bringe deg langt ut i marka. Femundsmarka er en av de få stedene i Sør-Norge hvor det lever lappmeis.

Blåfjella-Skjækerfjella og Lierne nasjonalparker

De to nasjonalparkene Blåfjella-Skjækerfjella nasjonalpark og Lierne nasjonalpark ble begge opprettet i 2004 og består til sammen av 2257 km² med nesten uberørt natur. Blåfjella-Skjækerfjella er med sine 1924 km² blant de største nasjonalparkene i Norge. Her varierer landskapet fra høyfjell og våtmarksområder til mektige skogdaler med innslag av urskog. Lierne er også kjent for geologien, her finner man mange landskapsfenomener fra istiden. Lierne nasjonalpark er preget av lavfjellsområder og store myrer. I

Skjækerfjella, foto Kjartan Trana

Femundsmarka, foto Tor Magne Benjaminsen

Blåfjella, foto Kjartan Trana

Pulktur, Forollhogna, foto Bjørn Rangbru

disse nasjonalparkene er det lite tilrettelegging med stier og hytter, og kunnskap om kart og kompass eller GPS er nyttig. Bortsett fra klassiske fjellturer med ryggsekk og telt, kan man også benytte seg av organiserte turer med hundesleder om vinteren eller på hesteryggen ellers på året.

Forollhogna rein

Forollhogna er hjemmet til de store reinsdyra, ikke noe sted i Norge blir reinsbukkene større. Dyrene er lite sky, og området er blitt et populært reisemål for naturfotografer. Forollhogna, som deles mellom Sør-Trøndelag og Hedmark, har nærmere 2000 rein på vinterbeite. Det er lettest tilgang til dette flotte fjellområdet fra Budalen, Kvikne eller Vingelen.

Børgefjell, foto Kjartan Trana

Havørn, Flatanger, foto Edvard Bergene

Havørnas rike

Midt-Norge er havørnas rike. Fylkene Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag har til sammen over 2000 km med kystlinje, store produktive gruntvannsområder og kystfjell med fine hekkemuligheter. Flere tusen havørn i Midt-Norge skaper spennende fotomuligheter enten man er på Sklinna, Flatanger, Hitra eller Smøla. Vinterstid er det ikke uvanlig å se store flokker med havørn. Havørna er Nordens gribb, og utlegging av åte er sikreste måte å få gode nærbilder.

Blåstrupe, Børgefjell, foto Kjartan Trana

Børgefjell

Et villmarksområde med fjellrev, snøugle og jerv frister naturfotografer og andre fjellnytere fra hele landet. Det enorme fjellområdet på grensen mellom Nord-Trøndelag og Nordland, ble vernet som nasjonalpark i 1963. Etter en utvidelse i 1971 omfatter vernet nå 1447 kvadratkilometer. Området er i liten grad tilrettelagt for turisme, og du kan gå i dagevis uten å se folk.

Villrein, Forollhogna, foto Bjørn Rangbru

Fjellrev i Børgefjell, foto Kjartan Trana

Forollhogna, foto Bjørn Rangbru

«Love, lift us up where we belong, where the eagles cry on a mountain high»

Gjennom fotoblader, på nettet, på TV, BBC, CNN, ja over hele verden har mennesker blitt imponert av mektige havørnbilder fra Flatanger i Nord-Trøndelag

- møt Ole Martin Dahle, «ørnemannen» gjennom 10 år

På vei til «fotofeltet» foto Geir Midtgaard

«Inn for fangst», foto Geir Midtgaard

Fotografer har valfartet dit og fått fantastiske opplevelser. Fra havna i Lauvsnes arrangerer Ole Martin guidede turer med båt i fjordene og områdene rundt Flatanger. Vi har avlagt Ole Martin et lite besøk i sommer. Dette oppkommet av godt humør måtte vi oppleve enda en gang.

Fra Oslo til Lauvsnes i Flatanger er det ca 690 km en vei med bil. Søker du på Google med Eagle, Norway Nature eller andre relaterte ord, får du opp et utall treff som omtaler Ole Martin og hans virksomhet. Nettsteder over hele verden har skrevet om «The Eagleman». Ole Martin har gjennom mange år vært vertskap for fotografer, ornitologer, biologer, blåturer og ikke minst kunstnere. Ikke alle med interessen vi har for å fotografere havørn, men med interesse for å oppleve naturen.

Vi setter oss godt til rette på Oles veranda i deilig sommersonn.

– Ole Martin, hvordan startet det hele?

– Torgeir Nygård ringte i 1992 og ba meg være assistent i forbindelse med et prosjekt. NINA skulle gjennomføre kartlegging av havørnbestanden i Flatangerområdet. I 1999 ringte to engelske naturfotografer til Torgeir og spurte om han kjente til noen som kunne hjelpe dem med å ta bilder av havørn om vinteren. Torgeir kontaktet meg, og svaret var enkelt: dette ville jeg hjelpe til med. De kom, vinteren 2000 satte de opp telt på Lauvøya og la ut laks som åte. Det var veldig kaldt og dårlig vær – havørn så de ikke. De ba meg sette opp et fotoskjul til, året etter. Det ble suksess - 12 havørn og to kongeørner. Mer ordnede forhold med båt ble

Tekst
Geir A. Midtgaard
redaksjonsmedarbeider
geir@midtgaard.no

det fra 2002, og vi kan i år feire 10-års jubileum.

– Du hadde jobb ved siden av?

– Ja, jeg var ansatt som landbruksvikar og vaktmester i kommunen, vikar på mange områder som en slags kommunal altmuligmann! Med god hjelp av Kjartan (Trana, red.anm.), fikk vi satt opp en nettside. Henvendelsene økte, og i 2004 fikk jeg 30 % permisjon. Fra 2006 var det full tid. Konseptet er en tur med båt om morgenen (06.00) og en tur om kvelden med maks fire fotografer. Fra ca kl 10.00 disponerer en tiden selv noe mange benytter til fotografering eller andre aktiviteter i nærområdet. Vi har skjul med småfuggel og ekorn. Vi har strandområder og fjellrabber med en utrolig rik natur. I tillegg har vi utvidet med skjul for kongeørn og hønsehauk. Om våren har vi også orreleik og tiurleik.

– Gjennom alle disse årene; nevner noe av det morsomste du selv har opplevd.

«Inn i solnedgangen», foto Geir Midtgaard

Måkene i Flatanger kan også være gode motiv, foto Edvard Bergene

- Noe av det beste en opplever, er gjester som ikke egentlig er fotografer, men som blir betatt av havørnas stup og flyveegenskaper på nært hold. Det er minner som sitter lenge.

Hehe flirer Ole: -Jeg sitter i båten og fisker noe ørnemat i lag med Pål Hermansen og Arne Kjeldstadli, dette var vel for 4-5 år side. Mobilten ringet: "Ole Martin, det sitter ein vandrefalk ved kaia i Einvika!" "Kødder du", sier jeg. "Nei" sier min venn Alf Ole. Jeg snur meg mot Pål og Arne og sier "Vil dere fotografere vandrefalk?" "Hvor da" sier de."Ca fem min kjøring fra her!!"Gutta i båten slår på det de har av

storlenser og konvertere, og vi drar i stor fart. Ved odden inn til Einvika, slakker jeg av, på brygga står masse tyske fisketurister og kikker på båten som siger inn mot kaia, den ligner et godt utrustet krigsskip med to "Canoner" ladet i baugen.

Jeg hvisker " Den sitter på stolpen der borte". Sakte nærmer vi oss. Pål Hermansen sier "Er den utstoppet?"Vi siger nærmere, Pål utdyper sin bekymring " Den er av plast!!!"
Måkeskremsel!! ShiTTTTTTTTTTTT
Jeg slå revers og siger sakte ut og bak odden!
TABBBBBBE!!!!!!

Kongeørn fra Ole Martins kamuflasje, foto Pål Brenne

Havørn fotografert fra båt, foto Pål Brenne

Havørn i kamp om byttet, foto Edvard Bergene

En annen.
Morgenøkta nærmer seg slutten. De to engelske fotografene har hatt noen flotte dager. Begge er tidligere marineoffiserer og den ene har vært admiral på dronningens skip i UK.Og nå spør han om han kan styre skuta til "Ørnemannen" inn til havna. Selvfølgelig, føler meg trygg med en ekte Admiral ved rattet. Inn mot "båsen" på havna ved Lauvsnes synes jeg han har vel stor fart, men regner med at gubben har kontroll. Helt til vi dundrer inn i havneanlegget! Han kompis i front får seg en god latter, og kommentarene passer vel ikke her i Naturfotografen. Ørnemannen selv lo godt!!

Mange av mine gjester kommer igjen og igjen. En har vært her over 30 ganger! Hos oss er også gjengangere velkommen. Vi arrangerer workshops året rundt. Hos Ole Martin er innkvarteringen av første klasse. "Ørneredet" ble bygget i 2008 og har plass til seks personer fordelt på fire soverom med mulighet for to senger på gangen oppe, slik at det kan være maks åtte. Her er to bad/toaletter, stor stue, kjøkken og rikelig med plass. Vi synes det er viktig del av opplevelsen å kunne bo godt. Her er det godt med plass til å kunne jobbe med laptopene, få tømt minnekort og slettet bilder. Mat ordner gjestene selv

Tyvjo,, en «bifangst» på ørnetur i Flatanger, foto Pål Brenne

Fra hønehaukskjulet i Flatanger, foto Pål Brenne

Havørn og nøtteskrike, fotografert fra en av vinterkamouflasjene i Flatanger, foto Edvard Bergene

eller tar en middag på Zanzibar Inn!!

Det har dreiet seg mye om havørn, men det er jo så mye mer. Ja, vi har kongeørnskjul, skjul for orrhaneleik og småfugler og ekorn. Naturen ellers er jo så mektig at den i seg selv gir flotte muligheter. Vi har svært mye elg og hjort. Vi ønsker å forbedre konseptet med litt mer workshops, men naturopplevelsene, godt vertskap og trivsel skal alltid stå i sentrum.

Undertegnede må for egen del føye til at jeg aldri hadde trodd at jeg selv skulle reise dit og være flere dager med ørnefotografering. Jeg ble så betatt at jeg har vært der to ganger full periode og flere stikkinnom-besøk. Neste år vil jeg være på enda mer i Flatanger. Hos Ole Martin sitter latteren svært løst, og det er en befrielse å være et sted med mye godt humør og mye latter.

- Geir, hent utstyret ditt så tar vi en tur på sjøen.

Ole Martin Dahle, foto Geir Midtgaard

NATURFOTOSPESIALISTEN!

Canon

Canon 5D mark III

Canon 1DX

Siste generasjon av Canon toppmodeller er på lager. Dette er de ultimate verktøyene for den seriøse naturfotografen

EOS C300

EOS C100

500mm f4

400mm f2.8

300mm f2.8

VI LAGERFØRER DET MESTE AV STORE TELER!

Stavanger foto

Stavanger foto er den lokale fotobutikken som har kunder over hele landet. Vi samarbeider med lokale naturfotografer og våre ansatte har også egen erfaring med naturfoto og fuglefoto fra kamouflasje.

Vi vet hvilke utfordringer naturfotografen har, og kan hjelpe med utstyrløsninger for de fleste behov. Som Nikon og Canon PRO-dealer er vi prioritert ved levering av nye produkter og har også godt lager av teleoptikk og pro-kamerahus. Vi kan også ta det gamle utstyret ditt i innbytte, og har stadig spennende ting for salg brukt.

Stavanger foto | Lars Hertervigsgt 3b, 4005 Stavanger | tlf 51 52 10 20
www.stavangerfoto.no | post@stavangerfoto.no

Objektivfel och åtgärder

Våra objektiv är inte perfekta utan ger diverse avbildningsfel. Vissa får vi leva med medan andra går att åtgärda

Tekst og foto
Olle Bjernulf
olle@naturfotokurs.se

Att konstruera bra objektiv är inte det lättaste. De tidiga objektiven i fotografins barndom var behäftade med ett antal fel. I mitten av 1900-talet började man räkna fram bättre objektiv-konstruktioner. Det var ett mödosamt arbete som kunde kräva många månars manuellt räknande med papper och penna. Numera används avancerade datorprogram i stället men det finns svårigheter ändå. Dels måste man kunna producera de speciella glassorterna och dels måste det gå att tillverka objektiven till en rimlig kostnad.

Objektivkonstruktion handlar om kompromisser eftersom man inte kan korrigera alla fel. Försöker man korrigera allt blir skärpan lidande. Det som har hänt de senaste åren är man tillåtit ett antal objektivfel eftersom dessa går att korrigera digitalt i bildbehandlingen. Då kan objektiven göras skarpare och mer avancerade. Det här gäller både kompaktkameror och objektiv till systemkameror.

Många moderna kameror korrigerar JPEG-bilder direkt i kameran för att minska eller ibland helt ta bort effekterna av olika objektivfel. För RAW-bilder används profiler för objektiven som sedan används i RAW-programvaran för att automatiskt göra korrekationer som sedan givetvis kan påverkas manuellt.

Distorsion

Detta fel gör att raka linjer inte återges som raka i bilden utan böjda. När en linje, t ex horisonten, böjs på mitten ut mot bildkanten pratar vi om tunnformig distorsion, vilket är vanligt hos vidvinkelobjektiv. Böjs linjerna

Exempel på kromatisk abberation före och efter korrektion

Bild 1a

Bild 1b

tvärtom kallas det kuddformig distorsion och det hittar vi oftast hos telezoomar. Sedan finns även en kombination, vågformig distorsion, som förekommer hos mer avancerade objektivkonstruktioner.

Vid fotograferingen kan man inte påverka distorsionen. Tunnformig och kuddformig distorsion går däremot lätt att korrigera med de standardverktyg som finns i Photoshop eller Lightroom. Att korrigera vågformig distorsion kräver fristående program, t ex PTLens.

Kromatisk abberation

Kallas även färgblödning, eller color fringes på engelska, och syns oftast i övergången mellan ljusa och mörka motivdetaljer. Detta fenomen beror i huvudsak på att linser bryter ljus med olika färg (våglängd) olika mycket. Lösningen är att använda två olika glassorter som då ger s.k. akromatiska objektiv vilket alla moderna objektiv är. Extra bra korrigerade objektiv kallas apokromatiska och marknadsförs ofta med beteckningen APO. Ett annat sätt att minska problemen är att använda glas med extra låg färgspridning, s.k. ED-glas.

Det finns tre huvudtyper av kromatisk abberation. Axiell (longitudinell) kromatisk abberation beror på att olika färger har olika fokusplan. Effekten kan bli att motivdetaljer hitom skärpeplanet får lilafärgade kanter medan motivdetaljer bortom skärpeplanet får gröna kanter. Problemen minskar vid nedbländning.

Lateral kromatisk abberation beror på att olika färger avbildas olika stort i fokusplanet. Effekten blir färgblödningar hos detaljer med hög kontrast. Antingen rött/grönt eller blått/gult. Problemen syns tydligast ute i kanterna av bilden. Se exempel i bild 1a.

Övrig kromatisk abberation beror på olika faktorer som interna reflexer i objektivet och bildsensorn eller laddningsläckage inne i bildsensorn (endast CCD) och ger oftast lila kanter i högkontrastdetaljer.

Att korrigera kromatisk abberation i bildbehandlingen är lätt med de senaste programvarorna.

Vinjettering

Mörka hörn kallas vinjettering och förekommer främst på riktigt ljusstarka objektiv och billiga zoomobjektiv. Enklarest

Exempel på kraftig tunnformig distorsion som är enkel att åtgärda i bildbehandlingen.

att undvika det är att blanda ner objektivet några steg. Annars går det lätt att korrigera i bildbehandlingen. Dessa verktyg kan även användas tvärtom för att skapa en svag vinjettering som kan bli effektiv i vissa bilder.

Övriga objektivfel

Här hittar vi sfärisk aberration, koma, överstrålning och astigmatism. Det finns inte mycket att göra annat än att acceptera felen eller köpa bättre och dyrare objektiv. De flesta av dessa problem blir endast störande med riktigt ljusstarka objektiv på full bländaröppning.

Diffraction

Detta är inget objektivfel utan beror på att ljuset bryts när det passerar bländarlamellerna. Effekten blir sämre skärpa om mindre bländaröppningar används. Det här är ett fysikaliskt fenomen som inte kan konstrueras bort utan lösningen är helt enkelt att undvika dessa små bländare. Gränsen för när effekten börjar synas beror på bildsensorns

Manuell objektivkorrektion i Lightroom 4.2. Motsvarande finns i Camera Raw (bild 5)

Objektivkorrektion i Lightroom 4.2. Fliken Färg har en kryssruta för kromatisk abberation som oftast räcker. Med verktygen för Överstrålning kan man ta bort viss typ av övrig kromatisk abberation (bild 6)

storlek och upplösning men grovt räknat kan man säga bländare 16 för fullformat och bländare 11 för kameror med 1,5x/1,6x faktor.

Programvaror

Det är som alltid bäst att göra korrekationer på RAW-bilder i samband med framkallningen även om det finns verktyg som fungerar på JPEG-bilder. I Photoshop hittar vi verktyg för att korrigera distorsion, kromatisk aberration och vinjettering under Filter - Lens Correction. Automatiska korrekationer (bild 2) kräver att det finns en profil för ditt objektiv. Annars får man ställa in själv med olika reglage (bild 3).

Camera Raw (bild 4) och Lightroom (bild 5-6) har flikar för objektivkorrigering. Bäst resultat får man om man använder profiler för använt objektiv. Äldre versioner har svårare använda reglage för korrektion av kromatisk aberration medan de senaste versionerna enbart har en kryssruta som automatiskt ger ett mycket bra resultat.

Automatisk objektivkorrektion i Camera Raw 6 med objektivprofiler och kryssruta för kromatisk abberation. Lightroom har motsvarande funktion (bild 4)

Automatisk objektivkorrektion i Photoshop CS5 med profil för använt objektiv (bild 2)

Manuell objektivkorrektion i Photoshop CS5. Det kan vara svårt att hitta rätt läge på reglagen. (bild 3)

«Hvor var jeg når dette bildet ble laget?»

Hvor ofte har det ikke hendt at du er usikker på hvor du dette bildet ble laget? I ettertid er det ikke alltid enkelt å huske. Ved hjelp av GPS på kameraet får du GPS-koordinatene skrevet direkte inn i filen.

Når du så sitter hjemme foran PC og ser på dine bilder - enten du bruker Nikon ViewNX2 eller Lightroom, klikker du på jordkloden i bildets thumbnail. Google Earth åpner seg og du blir fraktet til stedet der bildet ble laget. Jeg har brukt GPS en tid nå, og vil ikke være det foruten.

Naturfotografen holder deg oppdatert med det nye i markedet.

Vi tror at om ikke lenge vil kameraene få innebygget GPS. Men imellomtiden, og med dagens speilrefleks må vi ty til egne duppeditter som kommuniserer med kameraene. Disse fungerer stort sett på 2 måter. Noen gps er koblet til kamera via kabel og skriver gps-dataene direkte inn i filen, andre og mye mindre dingser henter gps-datane fra en gps du bærer i lommen via bluetooth og skriver dem inn

i filen. Disse enhetene er mye mindre og man slipper å ha en kabel som stadig hekter seg opp i noe. Du kan dessuten bruke ulike typer gps-enheter, så lenge de har en bluetooth sender.

Aokatec AK-G trådløs GPS for Nikon.

Denne ble lansert i september, og vi har testet den i praktisk bruk i noen uker. Den nye AK-G for Nikon har innebygget GPS i enheten. Denne er litt større men fortsatt meget liten. Den har også en praktisk anordning slik at du ikke skal miste den. Enheten settes på i 10pinskontakten og trykkes direkte på. Oppstart for å finne satellitter tar ca 1 minutt. På displayet i kamera kommer tekst "GPS" når den er klar. Som alle GPS der henter strøm fra kamerabatteriet må en være påpasselig å skru av enheten når den ikke brukes. Likeså bør en slå av kameraet når det ikke er i bruk for å unngå for mye strømtap. Ekstra batterier er alltid lurt å ta med. AK-G har fungerer utmerket, undertegnede har brukt den både på fjellet og innendørs, uten noen vansker.

Samme firma lager også GPS med Bluetooth. Undertegnede har brukt denne på 2 stk Nikon, D300 og D3 og det har fungert veldig bra. Bluetoothsenderen sitter på kamera og GPSen har du i lommen. Bluetoothsenderen henter gpsdata fra gps og skriver inn i filen. Det eneste problemet jeg har hatt er at jeg har glemt gpsenheten hjemme avogtil og da blir det selvsagt ingen tagging av koordinater.

Dette skjer ikke med ak-g-enheten. Den er nesten like liten som bluetooth-senderen, men trenger ikke å kommunisere med en gps som du kan ha glemt hjemme. Gps ligger i den lille enheten. Den sitter rett på kamera uten irriterende kabler og uten å oppta plass på blitsskoen, slik mange andre enheter gjør. Dessuten har den innebygget kompass, den finner satellittene raskt og har en automatisk «sovefunksjon» som sparer strøm. I bygninger der satellittsignalene ikke når fram skriver den inn den siste posisjon du hadde. Det er dessuten en gjennomgang slik at du kan bruke en trådløser selv når 10pins kontakten på kamera er okkupert av enheten. Jeg finner vel egentlig bare en ulempe: Om du glemmer å slå den av vil den stjele mye strøm fra batteriet. Så noe må du huske å ha i lomma likevel: et ekstra batteri.

Tekst
Geir A. Midtgaard
redaksjonsmedarbeider
geir@midtgaard.no

FOTOEKSPEDISJON SVALBARD 15-24.09 2013

Wildphoto Travel (tidligere Naturfokus) sine fotoekspedisjoner til Svalbard er svært populære, og alle fem ekspedisjonene i 2013 og 2014 er forlengst fullbooket. Vi har derfor leid inn en ny båt (M/S Quest) til en spesieltur på høsten hvor lyset og landskapet kan være helt magisk. Dyrelivet på og rundt Svalbard er vel verdt å besøke, og på høsten er det også store muligheter for å oppleve og fotografere de aller største hvalene. Tre av Norges beste naturfotografer, Ole Jørgen Liodden, Roy Mangersnes og Eirik Grønningseter blir med som fotoguidere, foredragsholdere og inspiratorer, så du vil få førsteklasses oppfølging og gode muligheter til å lære mer om naturfotografering. Hvis du ønsker å oppleve Svalbard og arktis når vinteren banker på, og i lag med andre likesinnende fotointeresserte, så er dette fototekspedisjonen for deg. Velkommen!

WORKSHOP SMØLA

Velkommen til spennende fotoworkshop på Smøla. **31.01-03.02 2013** kan du lære mer om fotografiering av havørn, sjøfugler og forhåpentligvis også spekkhoggere. Ole Jørgen Liodden blir kursholder og vil inspirere deg til å bli en bedre naturfotograf.

SAFARI RWANDA

På denne safarien vil du få en unik mulighet til å oppleve og fotografere fjellgorillaer på nært hold. I løpet av oppholdet **17-25.02 2013** vil vi også oppsøke og fotografere 5-7 andre primatarer og fugler i fjellregnskogen. Ikke la denne muligheten gå fra deg!

SAFARI SØR-AFRIKA

Dette er safarien for deg som vil oppleve og fotografere Afrikas "Big Five" og annet spennende dyreliv. Vi har tilhold i to camper i nærheten av Kruger nasjonalpark, og alt ligger til rette for minnerike dager. Bli med **20-26.05 2013** til en av Afrikas perler.

WildPhoto Travel AS

Ole Jørgen Liodden & Roy Mangersnes

www.wildphoto.com

Lenge leve naturfotografiet!

I de to siste utgavene av Naturfotografen har det vært flere innlegg i en debatt over temaet «Hva er et naturfotografi?». Innleggene har, etter min oppfatning, en fellesnevner i det at de alle tar som utgangspunkt at naturfotografiets egenart er en slags dokumentarisk øvelse

Det refereres blant annet til at dette er en gjengs internasjonal oppfatning (bla. i konkurransesammenheng), og at dette må ha konsekvenser for hvordan vi ser på naturfotografiet i BioFoto. Debattantene tar til orde for at det må lages stramme regler for hva som kan aksepteres som et naturfotografi og for at naturfotografene må vise særskilt varsomhet i sin behandling av (dokumentariske) fotografier.

Etter å ha lest de foran nevnte debattinnleggene flere ganger, blir jeg sittende igjen med spørsmålet – hva med alle oss andre? Hva med oss som er grunnleggende uenige i at naturfotografiet er en dokumentarisk øvelse? Hva med oss som mener at fotografiet i seg selv er en illusjon? Hva med oss som konsentrere oss om å formidle noe fremfor motivet og etterbehandlingen? Er ikke vi naturfotografer?

«Bør å bære»

Lager ikke vi naturfotografier?

Naturfotografi er mer enn dokumentarfoto. Før jeg går videre i mitt innlegg er det på sin plass med en presisering – jeg er helt enig med de som hevder at naturfotografer som hevder å lage såkalte dokumentariske naturfotografier har et helt særskilt ansvar for a) å være ærlig om opptakssituasjon og b) å utvise forsiktighet i behandlingen av fotografiene. Det er i seg selv forbundet med ikke så rent lite risiko å hevde at ens fotografier er dokumentarisk korrekte. Vi vet at valg av objektiv, lukker og blender, kameravinkel, kamerabevegelse og utsnitt kan ha avgjørende effekt for hvor virkelighetsnært et fotografi oppleves, og hvor sannferdig det er i forhold til opptakssituasjonen. I tillegg kommer forhold som lysets

«Husdyr i flukt»

egenskaper ved opptakssituasjonen, kameraets behandling av billedata og fotografens etterbehandling, som alle påvirker minst like mye. Listen kunne gjøres lengre, og er kun ment å illustrere at oppgaven er vanskelig. At vi alle også oppfatter et fotografi på vår egen høyst private måte gjør det heller ikke enklere. Dokumentarfotografiet kan i seg selv kanskje sies å være et selvmotsigende begrep. Det er ikke helt uten grunn at den aller viktigste litteraturen i artsbestemmelse av for eksempel fugler og planter illustreres utelukkende med tegninger. Jeg tror den såkalte dokumentariske delen av naturfotografiet har livets rett, men å la den være enerådende eller førende for det resterende mangfoldet av naturfotografiet – nei takk.

Naturfotografiet må være fokus, ikke motivvalget.

Ett av de andre temaene som berøres i de nevnte debattinnleggene, er hvilke motiver som skal være akseptable i et naturfotografi. Det nevnes blant annet et vinnerbilde fra en kveldskonkurranse i Østlandsavdelingen, hvor et fotografi av tamme høns vant. En kunne sikkert finne mange slike eksempler på at tamme dyr eller menneskeskapt natur har vært hovedmotiv i fotografier som har deltatt i konkurranser med natur som tema. I motsetning til mye annet, hadde det nevnte vinnerbildet evnen til å kommunisere en historie eller flere. Bildet var etter min mening et godt naturfotografi. Selv har jeg sett gjennom en del av bildematerialet som er tilgjengelig i bla. National Geographics årlige konkurranse. Her finnes det mange eksempler på at tamme dyr kan utgjøre hovedmotivet (dekke mer eller mindre hele bildeflaten),

og at fotografiet fortsatt lever i beste velgående i konkurransen. Det samme er tilfelle ved flere andre fotokonkurranser. Så – det medfører altså ikke riktighet at det internasjonale konkurransemarkedet har et så stringent pietistisk forhold til motivvalgene som en kan få inntrykk av i debattinnleggene. Jeg skal ikke begi meg inn på å definere hva som kan godtas og hva som ikke kan godtas som motiver i et naturfotografi, men nøye meg med å anbefale at BioFoto som forening ikke forsøker å legge unødvendige stramme rammer på medlemmenes utfoldelsesmuligheter. Det må være selve fotografiet, ikke motivet, som står i fokus. Vi har en viktig oppgave i det å formidle stemninger og opplevelser fra naturen og slike unødvendige, og til dels håpløse, begrensninger som det legges opp til vil ikke tjene noen. Naturfotografier som berører og forteller kan utgjøre en forskjell.

Hvis det er noe som savnes i naturfotografiet i dag, er det mangelen på mangfold og utvikling, ikke regler. Miljøet preges mer av konformitet og konservatisme enn av grensesprengende nytenkning og særegne uttrykk. Jeg har satt i gang arbeidet med en artikkel med dette som tema, og håper i mellomtiden at debatten om naturfotografiet kan dreie mer i retning av «Hva er et GODT naturfotografi» enn det mer eksistensielle «Hva er et naturfotografi». Ikke la regler og konservatisme ødelegge gleden av å eksperimentere og leke – lenge leve naturfotografiet!

Tekst og foto
Kjell S. Strandenæs
kjell@avantevent.no

Det russiske kjøleskipet «Petrozavodsk» godt parkert ved fuglefjellet. Sørspissen av Bjørnøya

Etter å ha lagt meg for kvelden, med Naturfotografen (bladet), fant jeg ut at jeg var blitt utfordret i bildestafetten av en snill kar ved navn Espen Lie Dahl.

Fotointeressen min ble vekket på juletefest i fiskefabrikken hjemme i Hammerfest på seksti tallet. I gangene hang det store sorthvit bilder som beskrev hverdagslivet til fiskerne. Bildene formidlet en stemning som sitter i meg ennå. Fotografen het Kåre Kivijervi. Jobbet en stund i den lokale fotobutikken i Hammerfest. Min gamle sjef, Helge Amundsen, ordnet sommerjobb hos Foto Schrøder i Trondheim. Jeg pakket sekken og emigrerte som syttenåring. Jeg skulle bli fotograf.

Etterhvert fikk jeg jobb hos Marintek her i Trondheim som fotograf og dykker. Der tok jeg svennebrev og mesterbrev i fotofaget. Jobbet med film, video og bilder av for eksempel snuoperasjonen

(modellskala) til Alexander L. Kielland-ulykken i 1980. Ulykken var den verste i Nordsjøen på norsk område siden den andre verdenskrig.

Jeg ble på Marintek i ca. 11 år.

Siden 1987 har jeg vært her ved Institutt for biologi, NTNU i Trondheim hvor jeg sysler med kommunikasjon og feltarbeid. For eksempel har jeg filmet gjøkens egglegging i Tsjekkia, elefanter i jungelen på grensa til Burma i Bangladesh, sel i Estland og mye annet på Svalbard og Sibir.

Jeg henter inspirasjon fra mange biofotinger og tenker at jeg nå snart må komme meg ut og kose med nymotens utstyr og ta bilder.

Jeg utfordrer herved en av ildsjelene i Bio Foto Midt Norge: Jan Erik Olsen

Hilsen Per Harald Olsen

En langurunge i mors trygge favn. Født rett inn i en tøff, konfliktfull hverdag i Bangladesh

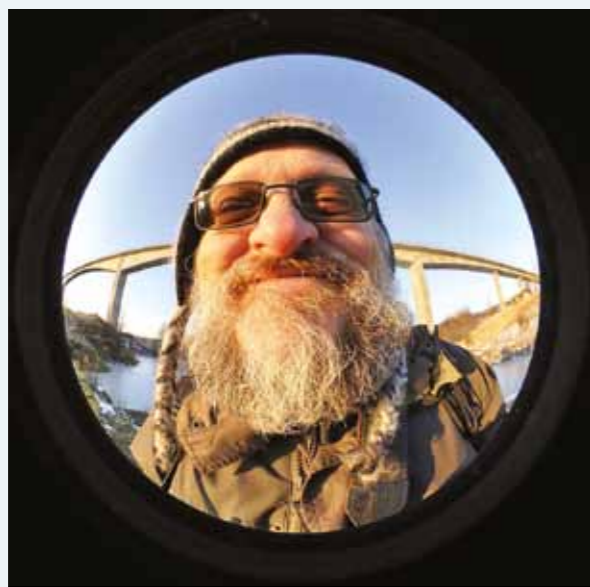
Mogopen kan bli flere tiår gammel. Nå er det ikke så lenge til våren og nye bilder på Dovre.

Småblank, en liten sårbar laks som tilbringer hele livet i ferskvann. Finnes i de øvre deler av Namsen. Professor ved NTNU mener det er en klar sammenheng mellom kraftutbyggingen og nedgangen i bestanden av den lille fisken.

Bildet av meg er tatt i Sibir av Julia Farkas. Her poserer jeg med ekte russisk ulv på hodet. Etter nye avsløringer i norsk pelsoppdrett er det kanskje ikke så populært?

Tiden går som kjent proporsjonalt fortere med alderen og nå er det snart jul og enda et nytt år. BioFoto året 2012 har vært greit og spennende. Det skulle ikke være noe i veien for at 2013 også blir et givende og bra år.

Dato for landstreff 2013, med årsmøte 2013, blir arrangert av BioFoto Nordland og datoene er 7. til og 9. juni på Aamnes skjærgårds camping. Det planlegges en tur til Engabreen som er en del av Svartisen. Årsmøtet avholdes på gammelskolen på Aamnes. Åmnes ligger i Meløy kommune og her skulle det være muligheter for naturfotografier fra de ytterste skjær til det høyeste fjell. Hjemmesiden vår vil bli oppdatert med mer informasjon om hvordan man kommer seg dit og hvordan programmet blir. Det er allerede lagt inn en bestilling på godt vær.

Når nyttårsklokkene er ferdig med å ringe det nye året inn, er det tid for å betale kontingenten for 2013. Vi håper at de fleste vil betale via betalingsløsningen på hjemmesiden. For foreningen er dette den billigste og beste måten å betale på. Vi slipper å betale for å sende ut giroer og medlemsregistret oppdateres automatisk. For medlemmene er det minst like raskt å betale via denne løsningen som å betale en giro i banken. Sikkerheten er like god som giro og du kan selv sjekke om du har betalt eller ikke ved å logge deg inn på hjemmesiden. Giroer er dyrt for både foreningen og for medlemmene.

Det kommer mer informasjon på E-post rundt nyttår.

Vår årlige fotokonkurranse er godt i gang. Første runde er allerede ferdig. Årets fotograf er den som får flest poeng etter fire runder, og vinner et Nikon D5100 dobbelt zoom kit, til en verdi av kr. 6490,-. Nr. to i konkurransen Årets fotograf vinner et døgn i mål- eller rovfugl skullet til Terje Sylte. Vi har ikke fått premie til Årets bilde enda, men det ordner seg.

Det bildet som får mest poeng i hver runde, premieres med et års abonnement på Natur & Foto. Den fotograf som får mest poeng i hver runde premieres med et års abonnement på Camera Natura. BioFoto medlemmer i Norge får også tilgang til BioFoto Sveriges konkurranse. Temaet denne gangen er "Kring våra vattendrag" og fristen for å sende inn bilder er 1. desember. Besøk www.biofoto.se for mer informasjon.

Styret har et ønske om at det skal bli flere lokallag. Hvis du synes det skulle være et lokallag i ditt område, er styret positiv til innspill på dette. Erfaringene fra de nystartede lokallagene i Nordland og på Sørlandet er positive. Disse to lokallagene befinner seg i to helt forskjellige geografiske områder. Sørlandet som er relativt lite i distanser har samlet sine aktiviteter rundt medlemsmøter og utstillinger i Kristiansand, men har også vært flinke å dra på felles turer. Nordland som er Norges lengste fylke har samles om en blogg og spesielle treff. Det er mitt inntrykk at begge lagene har funnet fram til en arbeidsform som passer dem.

På siste styremøte ble det besluttet og ikke å gi ut BioFoto kalender for 2013. Det er for vanskelig å få sponsorer til slike prosjekt.

På vegne av hovedstyret ønskes alle en flott fotovinter.

John Sandøy
Sekretær BioFoto

Innan jag började skriva detta tog jag fram förra numret av tidningen för att se vad jag skrev om sist. Det var visst några rader om sommaren och dess aktiviteter. Kontrasten blir stor då den första snön kom idag. Detta skrivs det den 25 oktober och det första snöfallet kommer givetvis osedvanligt tidigt. Men trots att det är tidigt, blir det en påminnelse om att året snart är slut. Snöfallet genererar också en massa akutåtgärder. Som att bära in min frus alla krukor med fuchsior så att de inte fryser sönder. Det ställe som normalt huserar alla krukor, dvs garaget, är också det inblandat i en akutinsatts, där taket varit så dåligt att det förmodligen inte hade klarat en snötyngd vinter till. Ja, ungefär så här ser det ut just nu – inte mycket tid till fotografering. Jag lever dock fortfarande gott på min senaste stora naturfotoupplevelse, som jag gärna vill berätta om.

Inte långt från där jag bor finns ett ganska nyinrättat naturreservat. I reservatet finns en liten sjö och vid sjöns ena strand har man uppfört ett fågelskådartorn. Jag och Malin åkte dit för att leta reda på tornet. När vi närmade oss platsen hörde vi först några konstiga fågelläten, och fick också se några ganska stora fåglar i träden. Givetvis flög de snabbt iväg, men att det var någon slags rovfågel kunde vi konstatera. Från tornet såg vi dem segla högt uppe i skyn, men kunde inte säga mer om art än att det förmodligen var falkar. Precis nedanför tornet stod en gammal torraka. Jag hann knappt säga till Malin att det nog skulle bli en bra bild med en rovfågel i trädet, förrän det faktiskt satt en där, och jag fick en serie bilder på en av falkarna i trädet. Väl hemma kunde vi

konstatera att det var pilgrimsfalk vi hade sett. Jag hade ingen aning om att dessa fanns häromkring, och jag vet inte om det var ett tillfälligt besök eller om de faktiskt också häckar här. En stor naturupplevelse var det dock att få se och höra dessa fantastiska fåglar på så nära håll.

Vid ett årsslut brukar man ju alltid ägna sig åt lite tillbakablickar. Det här är vårt första hela år som egen förening. Nu är det inte längre så många akutsatser som behövs, utan allt fler saker börjar fungera av sig självt. Av sig självt är naturligtvis fel ord, eftersom det alltid finns någon engagerad människa bakom det som händer, men det är så det känns. Jag tolkar detta som att vi är på rätt väg med vår organisation då allt fler faktiskt engagerar sig i vår fina förening.

Ett årsslut innebär att medlemsavgiften ska betalas. Vår kassör har därför bitt mig påminna om detta. Medlemsavgiften för 2013 skall betalas senast 31/12 2012 till vårt Plusgirokonto som har nummer 1360935 9.

Nytt år innebär också att ett årsmöte ska hållas. Vi har ett alternativ som vi jobbar med, men har du tips eller förslag på plats och kanske aktiviteter i samband med årsmötet, så tar vi i styrelsen tacksamt emot detta.

Jag vill avsluta med att tacka alla som på ett eller annat sätt hjälper till att driva vår förening framåt. Ni är dock alldeles för många att nämnas vid namn, så det får bli ett kollektivt tack.

Mats Axell,
Ordförande BioFoto Sverige

Årets BioFotobilde

Runde 1 2012-2013

Årets BioFotobilde er en konkurranse som går over 4 runder. De beste bildene og de beste fotografene sammenlagt, blir premiert. Her presenteres de 5 beste bildene fra tredje runde. Se mer informasjon og resultatlister på nettsidene www.biofoto.no

1. plass, Nils J Tollefsen, blomst i dråpe

2. plass, Johan Vasstrand, Tåkekveld

3. plass, Ola Karlsson, Sånglärka

4. plass: Bjørn Egil Brekke, Uskarp blomst

5. plass, Tor Helgeland, vinterkråker

Morgon på myren

Tänk er att gå upp tidigt en sensommarmorgon. Solen har ännu inte gått upp. Det ligger dagg i gräset och luktar friskt i den lite kyliga morgonen.

Lite dimma har lagt sig över ängarna när jag styr bilen mot myren uppe skogen. En råbock står stilla på vägen och tittar på mig, men innan jag hunnit ta fram kameran från bilsätet har den skuttat iväg in i skogen.

Framme vid myren vandrar dimslöjorna som älvor i dans. En fågel skriker någonstans i skogen. Det måste vara någon slags rovfågel,

men jag ser ingen.

Nu kommer solen upp över trädkant- en och fina strålar silar genom dimman ner mot myrens golv. Det glittrar i myr- gräs och odonblad. Några spindlar har byggt sina konstfärdiga nät i buskar och träd och dom tunna trådarna glim- mar i regnbågens alla färger.

Bredvid myren står en enda senblom- mande prästkrage med pärlor av dagg i blombladen. Jag provar med lite olika inställningar och njuter en lång stund bara av hur vacker den är. Macrot kom- mer på och jag går nära, nära hund- kexen bredvid myren. det glittrar och glimmar i daggdropparna.

Solen har kommit långt upp på himlen och magin är över för denna gången. Bilen rullar hemåt till en stunds sömn innan dagens bestyr börjar på allvar.

Text och foto

Marianne Bengtsson Rosander

www.bengtssonrosander.fotosidan.se

Apestreker i Uganda

Gorilla, Volcanoes NP, Rwanda - D3s, 70-200/2,8VR II + 1,4x. ISO 1600, 1/100sek, f/5,6

Savanne, akasietrær, store kattedyr og enorme flokker med antiloper er nok det mange forbinder med safari i Afrika. I Øst-Afrika er Kenya og Tanzania de desidert mest besøkte destinasjonene for folk som drar på safari - med god grunn. Trækker man utenfor de aller mest oppgatte stiene finnes et mangfold av alter-

Oppbyggingen av Uganda som turistdestinasjon gikk i mange år tregt, delvis som en etterdønning etter Idi Amin sitt regime, men turismen har nå skutt fart og sjelden har jeg følt meg mer velkommen enn i "the pearl of Africa". Overalt ser man smilende mennesker og barn som løper ved siden av bilen og roper "Mzungo" eller "hvit mann" - utelukkende positivt ment. Landene rundt Albertine-riftdalen opplever, som mange andre Afrikanske land, en eksplosiv befolkningsvekst. Også i Uganda er fødselsratene høye og landets befolkning er sterkt økende, men dette merkes likevel ikke så godt når man reiser rundt, da befolkningstettheten fortsatt er lav sammenligna med naboland som f.eks Rwanda.

Av mer kjente nasjonalparker i Uganda er Queen Elizabeth, Kibale Forest, Bwindi Impenetrable Forest og Murchison Falls. Man gjør seg noen refleksjoner når man ser de enorme arealene et forholdsvis fattig land som Uganda har tatt seg råd til å sette av til nasjonalparker og verneområder. Det er med stolthet lokalbefolkningen viser frem sin natur. Her har vi i Norge definitivt noe å lære!

For den reiseglade naturinteresserte er det særlig alle apeartene som vekker interesse. Ingen andre steder kan man oppleve to av de tre store apene (The Great Apes) i samme skog. I Bwindi Impenetrable Forest på grensa til DR Kongo finnes både sjimpanse og fjellgorilla. Den tredje store apa, mennesket, i form av Bantu pygmeene, lever ikke lenger sine tradisjonelle liv i denne skogen, men finnes over grensa til Kongo.

Rundreise

Selv besøkte jeg landet som en del av en rundreise i Øst-Afrika i november og desember 2011. Hovedsakelig besøkte jeg Uganda for å oppleve primater (gruppen med pattedyr som omfatter aper og halvaper). Reiseruta i Uganda var derfor opplagt med tanke på mest mulig apeopplevelser, og i mindre grad for tradisjonell safari. Jeg besøkte likevel Queen

Elizabeth Nasjonalpark noen dager for å se etter parkens spesialitet, treklattrende løver. Denne parken har, som navnet gir et hint om, hatt besøk av dronning Elizabeth, selv om det er så langt tilbake som i 1954. Riktignok så jeg en del løver, men dessverre ingen i tre. Man skal ha en liten porsjon flaks for å støte på noen som klatrer i trær, muligheten er størst i sørlige deler av parken, i nærheten av Ishasa. Selv om man ikke finner tilsvarende tettheter og utvalg av dyr som i mer kjente parker som Serengeti og Masai Mara, er parken likevel absolutt verdt et besøk, om ikke annet for å oppleve antilopa Uganda kobe, som ikke finnes i land som Tanzania og Kenya. Parken er også en av de bedre fuglelokaliteter i Afrika, over 600 ulike fuglearter er observert her. Som fugleinteressert besøkte jeg også lokaliteten Mbamba Swamp i nærheten av den internasjonale flyplassen Entebbe. Dette er den aller beste lokaliteten for å oppleve den meget sjeldne treskonebben, en svær storkelignende fugl med et forhistorisk preg over seg og med et nebb forma som en tresko.

Apene

Men det var altså apene som var hovedfokus; første stopp var Kibale Forest nasjonalpark like sør for byen Fort Portal. Skogen er kjent for å være hjem for 13 primatarter, med vår nærmeste slektning sjimpansen som hovedattraksjon. Her har man tilvendt apene menneskelig nærvær slik at man kan oppleve den ellers så sky sjimpansen på nært hold. Hele 98% av vårt arvemateriale har vi felles med sjimpansen. Faktisk er mennesket genetisk mer i slekt med sjimpansen enn hva sjimpansen er i slekt med gorillaen! Jeg var så heldig å få oppleve en gruppe sjimpanser jakte på rød colobusaper, i det som fremstod som en høyst avansert operasjon, med høylytt kommunikasjon seg i mellom, dro en gruppe hannsjimpanser to colobusaper ned fra trærne, rev de i stykker og spiste de. Alt dette skjedde i en rasende fart. Fra orkesterplass var jeg vitne til en av mine desidert største naturopplevelser. Dagene

Grensen mellom jordbruksland og nasjonalparken viser viktigheten av vern, Bwindi Impenetrable Forest, Uganda

Bavian. Nikon D3s, 280mm (70-200/2,8 + 1,4 conv) 1/60 s

Gorillaunge, Volcanoes NP, Rwanda - D3s, 70-200/2,8 VR II + 1,4x. ISO 2000, 1/125sek, f/4

Sjimpanshunn med unge - D3s, 70-200/2,8 VR II + 1,4x. ISO 1600, 1/200sek, f/4

Gorillababy. Nikon D3s, 600mm f4, 1/180 s, 1600 iso

med sjimpanser i Kibaleskogen var for undertegnede større enn tidligere møter med både tiger, isbjørn og andre store og karismatiske skapninger.

Under mitt besøk i Uganda så jeg totalt 10 ulike apearter, i tillegg til gorilla og sjimpanse så jeg arter som marekatt (Vervet Monkey), L'hoest Monkey, Black and White Colobus, Blue Monkey, Red-tailed Monkey og selvfølgelig den alltid tilstedeværende bavianen (Olive Baboon). Apefoto kan være nokså krevende, tett skog, lite lys eller harde kontraster og rastløse dyr som ofte er høyt i trærne gjør sitt til at man får satt både fotograf og utstyr på prøve. Lyssterk optikk er en klar fordel i tett regnskog, husk også å beskytt utstyret godt mot fukt da regnskogen er fuktig! Selv stod jeg i 45 minutter å rettet

L'hoest Monkey, Bwindi Impenetrable Forest, Uganda - D3s, 600/4 VR. ISO 2000, 1/320sek, f/4

min 70-200 mm opp mot sola for å fjerne dugg fra innsiden av lensa, mens gorillaene satt og spiste fem meter unna meg - frustrerende både med tanke på at man har betalt 500 USD for en time sammen med dyra og ikke minst bildene man går glipp av. Har man tålmodighet og oppsøker de beste lokalitetene, vil det kunne bli bra fotoutbytte og ikke minst mange flotte opplevelser. Enkelte arter er mer samarbeidsvillige enn andre, både gorilla og bavian er arter som som oftest påtreffes på bakken og er tillitsfulle og nokså greie å ta bilder av. Andre arter som for eksempel sjimpanse er mer rastløs og kan være krevende å få gode bilder av. Setter man av litt tid vil det likevel by seg mange muligheter. Det kreves egne lisenser for å oppleve de habituerte gruppene med gorillaene og

Treskonebb, Nikon D3s, 600mm f4,5 1/2000 s, 640 iso

sjimpansene. Disse koster hhv 500 og 150 USD. Du vil da sammen med egne guider lete opp apene og få en time sammen med dyrene før du må returnere. Sannsynligheten for å treffe på apene er veldig stor, og skulle du være så uheldig å ikke få se noen vil deler av pengene bli refundert. Dette kan nok virke dyrt, men faktum er at for den truede fjellgorillaen er det nettopp inntekt fra denne typen turisme som kan være det som redder de fra utryddelse. Inntektene er med på å gi inntekter til store deler av lokalsamfunnene i og rundt disse parkene, alt fra guider, overnattings- og spisesteder, bærere og souvenirselgere har inntektene sine fra apeturisme. Kort sagt; de opplever at det å ta vare på skogen og apene er mer lønnsomt enn å drive krypskyting eller ulovlig hogst av

Regnskog, Bwindi Impenetrable Forest Uganda

skogen.

Min reise i Uganda varte i 12 dager, inkludert en snartur innom Rwanda, men man kan lett bruke flere uker på en rundreise. Høydepunktene for min del var Kibale og Bwindi, sammen med Queen Elizabeth NP. Jeg besøkte ikke de nordlige delene av landet, hvor blant annet Murchison Falls ligger, har man tid er dette et av områdene man bør vurdere å inkludere.

Tekst og foto
Espen Lie Dahl
espenliedahl@gmail.com

Kvelds-stemming ved Øyeren. Sola har gått ned bak fjerne åser i Østmarka

ser er viktige. Kulper er viktige. Det er for få kulper i verden.

Vi har Jotunheimen og Lofoten, Vøringsfossen og Gjende. Naturhelligdommer på glansede postkort med fire språk. Norwegen, står det. Norge, Norway, Norge. The land of the midnight sun. Vi har elver som renner som 17. mai-tog gjennom vår nasjonale bevissthet. Men Øyeren, hvor er vel det? Nordens største et eller annet? Et sted med mygg og fugl, flom og leire. Et sted man ikke har vært. Hit kommer ikke buss-laster med fotograferende japanere. Her seiler ingen cruiseskip med amerikanske pensjonister. På sett og vis er det likevel landets grunnfjell som «renner» her. Snøen som faller over Glittertind vil en dag smelte og sildre ned i en bekk som før eller siden renner ut i Øyeren. Fjellene slipes ned, og partiklene fraktes med elvene ut i deltaet, der de synker til bunns og danner øyer.

Fra Hurdalssjøen snirkler Andelva seg forbi landets politiske grunnfjell, Eidsvollbygningen. Andelva, som en gang var ei fabelaktig ørretelv, ble landets Themsen, ei industrielv på godt og vondt. Lenger sør, mellom Strømmen og Lillestrøm, renner Sagelva. På det meste var 30 sagbruk i sving der, og hestesleder med plank kjørte i kø til hovedstaden. Elvene var grunnlaget for landets første storindustri — sagbrukene.

«Skogens grønne gull» fløt nedover vassdragene. Fløterne løp på glatte stokker og spytta snus. Plankeadelen fra Christiania holdt storslåtte selskaper på godsene sine. Hvert år passerte millioner av stokker sorteringsanlegget ved Fetsund, men i 1985 var det slutt. Da gikk det siste slepet over Øyeren, og tømmerfløtinga på Glomma var historie.

Vassdraget har vært både venn og fiende. I juni 1860 sto jernbanen mellom Lillestrøm og Leirsund under vann. Togene ble erstattet av dampskip, som navigerte etter hustakene som stakk opp av vannet. Og var det ikke flommer som herjet, hendte det at selve grunnen

Øyeren og elvene

Kjenner du ei elv? Gå dit. Gå dit en vårmorgen, en sommerkveld, en høstdag. Kast en stein i vannet. Ringene blir borte. Elva er den samme, men aldri helt den samme likevel. Sånn er det med deg også. Du er deg, men ikke helt den samme som i går, som i fjor. Tidens elv, sier vi. Noen forbanner den, men det er lite vi kan gjøre

Øyeren er ei elv, den også. «Ælva», sa folk. Du ser det bare ikke så godt. Vannet strømmer, tiden går. Øyeren er en kulp i ei elv, sier noen. Kulper er fine. Der er det fisk, og der er det stille. Du kan tenke at tiden står stille her. En hvilepause er det i hvert fall. Og du kan ta en hvilepause, du òg. Sette deg ned ved vannet. Se på speilbildet av deg sjøl og av skyene som driver forbi. Tenke over litt av hvert. Det er slik vi vil boka "Øyeren og elvene" skal være. En kulp i livet. Kanskje kommer det noe drivende. Kanskje glitrer det i vannet. En fiskekropp. En tømmerstokk. Løv og greiner, gamle historier og nye muligheter. Elva gjør noe med deg. Tiden gjør noe med deg. Klokere kanskje? Eller bare litt eldre. Men hvilepau-

Nordre Øyeren har en av landets tettste beverbestander. Her hilser to bevere fra samme familie på hverandre

Knoppsvaner hekker flere steder i reservatet og i innløpselvene. Dette bildet er tatt i en av evjene (avsnørte elvesvinger) langs elva Leira. To par hekket på hver sin ende av evja. Av og til møttes de på revirgrensa for å hevde territorium

sviktet. Fra oktober 1795 til februar året etter kunne man gå tørrskodd over Vormas elveløp. Tesenfalllet, leirskredet ved Tesen gård i Nes, demmet opp elva, og Mjøsa steg med åtte meter.

Ta en tur langs vassdragene! Oppdag nye verdener! Hurdalssjøen blinker blått mellom grankledde åsrygger. Sandstrender inviterer til badeliv, sjøen til fiske etter stor ørret og abbor. Langs Andelva kan du rusle på historisk mark, og fra bredden av Vorma kan du se sangsvaner i dampende frostrøyk en kald vinterdag. Nitelva, Leira og Losbyelva byr på jungelopplevelser for dem som padler. Nattergal og åkerrikse synger i varme forsommernetter, og beveren lurar rundt hver sving. Båtfolket kan tøffe rundt i et øylandskap som savner sidestykke i Norden. Nordre Øyeren er Norges Everglades, en frodig våtmark med «krokodiller» i sivet og et tjuetalls fiskeslag. Verdens beste gjeddevann, sier noen. Her kan du følge naturens humørsvingninger, fra vinterens stille melankoli til sommerens hektiske båtliv. Øyerens mudderbanker er trekkfuglenes matstasjon, vår som høst.

En stemningsfull desemberdag med tåke og rimfrost. Flommen i Glomma har kastet store mengder drivtømmer opp på elvebredden nedenfor Bingsfossen

Store mengder sangsvaner overvintrer i Øyeren og i elvene

Boka "Øyeren og elvene" dekker området fra Akershus' fylkesgrense i nord til Solbergfoss i Østfold i sør. Vi har ikke gått inn i marka, men fulgt sideelvene gjennom kulturlandskapet. Vi har fisket og padlet, ruslet på stier, spionert på bever og speidet etter fugl. Vi har møtt svømmende rådyr og elg. Vi har hørt tranenes rop og knoppsvanenes vingeslag. Vi har sett tåka letne over deltaet en råkald oktobermorgen og møtt vårens første vipe på Årnestangen.

Jo da, det er ei bok om Øyeren og elvene, men like mye ei bok om entusiasme, om gjeddefiskernes lidenskap, båtfolkets tøff-tøff-lykke, fuglelskernes ekstase over en gjestende sibirsnipe, kajakkpadlernes himmelske fred og idealistenes utrettelige jobb med å bevare kulturminner. Vi hadde tenkt å lage ei bok om natur og friluftsliv, men ble virvlet inn i ei flommende elv av engasjement og idealisme. Det er det boka handler om. Det også.

Teksten er en omarbeidet versjon av forordet til boka «Øyeren og elvene»

Tekst Sverre Solberg
Foto Øystein Søbye

post@norsknatur.no

Nordre Øyeren naturreservat er Nord-Europas største naturreservat. Bildet er tatt under juniflommen i 2011

Øyestikkerlarve fotografert i mini-akvarium

Fakta om boka

«Øyeren og elvene».
ISBN 978-82-92255-10-0.
272 sider, praktbokformat.
Kan kjøpes/bestilles hos alle bokhandlere. Kan også bestilles fra forlaget, pris kr 400 inkl porto.på Bestill på mail: post@norsknatur.no

Frostrøyk

Når kuldegradene kryper ned mot de 20 og vinteren senker sin stillhet over land og dag, da er det godt å være naturfotograf. Støyen fra alt rusk og rask er dekket av kledelig hvitt, lyset skinner på tider som er til å leve med, og frostrøyken skaper de vidunderligste stemninger.

Desember er min favorittmåned. Lyset behagelig lavt og de aller beste strålene oppstår utenom hentetid og kjøringstid. Her jeg bor, ved Bingsfossen i Glomma, er det alltid åpent vann, så rim på trærne og frostrøyk har meget gode forhold. Det åpne vannet tiltrekker seg dessuten fugl av ymse slag. Så i de kalde periodene er det duket og dekket, nesten som et bilde på jul.

Tekst og foto
Pål Brenne
naturfotografen@biofoto.no

«Jesuslys» er vanlig ved Bingsfoss i desember

Sangsvanene nyter godt av åpent vann i kulda

Knoppsvaner ved en snart gjenfrosset råk

Dompappen finner litt mat under rimfrosten

Bingen lenser i minus 20

Sang- og knoppsvaner ved siste solstreif om ettermiddagen

Når fjellene slår sprekker

Som et vitnesbyrd over den tidløse sannhet, ligger blåfjell i mine drømmer. Et konglomerat av evig historie. Det oppstod i dag, og er borte i morgen. I menneskelig tidsregning flyktig, likevel sannhet. Ingen visste om dets eksistens. En hvit flekk på kartet. Tenk, et helt jomfruelig fjell. Jeg var første menneske på jorden, i historien, som så fjellet. Jeg er en oppdager, 100 år etter Amundsen og Nansen. Og jeg trengte ikke gå lenger enn til den siste isen på brønnvannet ved hytta. I mitt blåtimens mikrokosmos på noen millimeter tenker jeg;

Hva er forskjellen på dette fjellet jeg nå har oppdaget, og de største og høyeste på vår jord? Skrell bort menneskets definisjoner som tid, sted, og størrelse. Gjelder ikke da de fine, velutviklede og nøye avstemte mekanismene som holder vår eksistens sammen, i både stort og smått? Og er kanskje både store og små sammenhenger i ferd med å krakelere? Slår verden sprekker under føttene på oss?

Tekst og foto
Lars Andreas Dybvik
kaffelars@uskarp.no

Doghouse pop-up kamuflasjetelt

Ordretelefon
38 39 35 75

Teltene fra Ameristep er pop-opp telt med selvbærende konstruksjon, som det tar noen få sekunder å reise. Både Doghouse og stoltelet kommer i egen "bæresekk". 4 vinduer, brannhemmende stoff. Bunnmål 160x160, høyde 175cm. **NÅ kr 895 (før 1.195)**

Vekt 4,2 kg

Velegnet til naturfoto!

Snøkamufasje overtrekk til Doghouse

Til doghouse kamuflasjetelt får du nå en egen snøkamufasje overtrekksduk som du trekker utenpå teltet. Dette gir deg god kamufasje både vinter og sommer til en rimelig penge. Pris kr 495

Stoltelet - Ameristep pop-up

Avlangt kamuflasjetelt med innebygget stol av pop-opp typen, som spretter opp av seg selv. Teltet, primært laget for jakt, er og egnet for naturfoto. Plugger følger med. Bunnmål 86x114cm, høyde 145cm. **NÅ kr 695 (før 1.495)**

Frøautomater

Enkle automater i UV-stabilisert polykarbonat.

- ★ Velegnet for solsikkefrø
- ★ Flere frøuttak i solid metall
- ★ Mange sitteplasser gir mindre kamp om føden
- ★ Gjennomsiktig materiale, lett å vite når de må fylles
- ★ Robuste automater med lang levetid

Liten - 4 frøuttak	kr. 285
Med. - 6 frøuttak	kr. 335
Stor - 10 frøuttak (Kan ta 1,75 kg frø)	kr. 795
XL - 12 frøuttak (Kan ta 3,5 kg frø.)	kr. 895
Stang til bakkemontering	kr. 149
Førskål til å feste under	kr. 149

Allværspapir - for alle forhold

Har du erfaring med våte notatbøker og krøllete ugenkjennelige feltnotater? *Rite-in-the-rain* allværspapir er papiret du trenger for å unngå disse problemene og som du kan skrive på selv under vann. Flere alternativer av notisbøker, notatblokker, skrive- og kopipapir. Stort utvalg - priser fra kr 28 - 349

T-skjorter fra Harlequin

T-skjortene fra Harlequin med de populære klassiske motivene i tillegg til den nye med kaie-motiv.

Bomullskjorter av høy kvalitet (190g/m2) og matchende farger, også batikfarget bunn.

1. Tre jegere (rovfugler)
Brun eller Slate
str 6 - 14år kr. 178
S-XXL kr. 198
2. Royal Flight
S-XXL kr. 198
3. Wolf legend
2 år - XXL kr. 169-198

Lenscoat - kamouflerer og beskytter

LensCoat™ leverer linseskjulere og andre spesialprodukter som beskytter og kamouflerer kostbart kamerautstyr, både i felt og under transport. Utstyr beregnet på natur- og profoto.

RainCoat
Dekker linse og kamera. For bruk i felt. Pris fra kr 855

TravelCoat
Linsebelyttelse for transport. Spesielt for de ulike objektiver. Pris fra kr 468

BodyGuard CB
Beskytter kamera. Betjeningsvinduer. Kan brukes i felt. Pris fra kr 377

LensCoat
Neoprentrekk for feltbruk. Gir god demping mot støt og skrap. Beskytter mot kulde. Lett å ta av/på. 100 spesialtilpassede modeller i 4 ulike mønstre. Pris kr 300-900

BodyGuard
Beskytter kamera. Objektiv må ikke tas av for å ta av/på. Pris fra kr 219

BioFoto

Forening for naturfotografer

Leder: Jostein Øksne
jostein@oksne.net
Tlf: 958 92 822

Nestleder: Ola Arnfinn Loe
ola@aamnes.no

Sekretær: John Sandøy
biofoto@biofoto.no
Tlf: 416 26 295

Kasserer: Dan Aamlid
kasserer@biofoto.no
Tlf: 915 21 025

Styremedlemmer:
Øyvind Antonsen
Tom Johnny Pedersen

Varamedlemmer:
Jonathan Grønlund
Geir Midtgaard

Redaktør Naturfotografen:
Pål Brenne
naturfotografen@biofoto.no
Tlf 41204646

Redaktør web: John Sandøy
web@biofoto.no

Biofoto Sverige:
Mats Axell
mats@karlshall.se
www.biofoto.se

HVEM ER BIOFOTO-MEDLEM I DITT DISTRIKT?

Vi tilbyr en service hvor du kan få en utskrift av medlems-listen for ditt distrikt. Kontakt sekretæren skriftlig og angi postnummerområdet du er interessert i.

HUSK KORREKT ADRESSE

Logg deg inn på vårt medlemsregister og gjør endringene direkte på din medlemskonto, husk å legge inn telefonnummer også - da blir det enklere å formidle kontakt mellom medlemmene.

KONTINGENT

Ordinære medlemmer 500,-
Pensjonist (over 67 år)/ungdom under 18 år/
student (gyldig studiebevis) 300,-
familiemedlemmer 100,-.

Ledere i lokalavdelinger

Sørlandet: Anne -Lise Stangenes
annelisestangenes@gmail.com
Tlf 412 08 893
<http://biofotosorlandet.blogspot.com>

Rogaland: Arnfinn Nilsen
arnfinn.nilsen@gmail.com
Tlf 952 67 007

Sunnmøre: Johan Vasstrand
johan.vasstrand@mimer.no
Tlf 975 61 900

Midt-Norge: Daniela Pawel
daniela.pawel@nordenbilder.de

Nordland: Ola Arnfinn Loe
ola@aamnes.no

Indre Østland: Tom A Hansen
tomhanse@bbnett.no
Tlf 926 44 594

Østlandet: Carsten Arnholt
carnholm@online.no
Tlf 975 22 245

Finland: Håkan Eklund
Långåkersgatan 8A, FIN-20900 ÅBO,
FINLAND
hakan.eklund@abo.fi

Kontingent Biofoto Sverige betales på svensk postgiro 1360935-9.

ORAKELTJENESTEN OG ANDRE HENVENDELSER

Orakeltelefonen ringer jevnt og trutt, og oraklet synes det er fint å bli vekket kl 07 - men da bør spørsmålet være interessant! Mobiloraklet nås på tlf 906 00 390. Du kan også fakse inn problemer på 22 95 24 80, eller bruke vår e-postadresse bio@foto.no.

INTERNETT

Du kontakter oss lett via internett
www.biofoto.no

Naturopplevelser på Sandsøy

Nordlysworkshp med fotograf Ola Røe 7. - 10. Februar på Sandsøy

Vi åpner vårt «nordlys observatorium» med 360° graders utsikt. Fotograf Ola Røe er godt kjent med nordlys fotografering og vil gi råd og praktisk veiledning.

Dagene blir en kombinasjon av å være ute og fange lyset, naturen og dyrelivet og teori inne. Safariturere rundt på øyas hyggelige grusveier med fotoapparatet og filmkameraet klar til bruk.

På kveldene blir det hyggelig samvær, foto teori og gjennomgang av dagens fangst. Bildene og videoene vises på storskjermen. God fyr i peisen, badstue og badestamp gir god stemning.

Mer om fotograf Ola Røe kan du lese her: www.olaroe.no
Her er det plass for både foto- og filmentusiaster. Les mer på www.sandsøyfort.no

Påmelding og mer detaljert informasjon om turene finner du på www.sandsøyfort.no eller ved å kontakte Bernhard M. Pausett, pausett@online.no telefon 900 93 940

“Besøkende på Sandsøy beskriver gjerne stedet som «en naturperle som har alt å by på”

Sandsøy Fort
sandsøyfort.no

NESTE NF

Neste Naturfotografen

kommer ca 10 mars og

vil bl.a inneholde:

- Møte med ulv
- BiofoFoto Nordland
- Fotografering med bevegelsessensor

Utgivelsesplan 2013

nr 1 - 10 mars,	frist stoff 25/1
nr 2 - 30 mai,	frist stoff 25/4
nr 3 - 10 september,	frist stoff 25/7
nr 4 - 30 november,	frist stoff 25/10
- annonsefrist 14 dager før utgivelse

Foto, Ola Arnfinn Loe,

Foto, Øystein Søbøye

Optikk til konkurranse- dyktige priser...

*Ta kontakt med
salg@fotovideo.no
for tilbud!*

Vit tar forbehold om feil og prisendringer.

Kontakt salg@fotovideo.no for tilbud!

Besøk FotoVideo i Møllergata 4
(Rett bak GlasMagasinet i Oslo)

Åpent:
Man - lør 10.00 - 18.00
Tlf 21 65 98 40

FOTOVIDEO
▶ Scandinavian Photo

WWW.FOTOVIDEO.NO